

The Project Gutenberg eBook of Græsk Mythologi, by Hans Holten-Bechtolsheim

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Græsk Mythologi

Author: Hans Holten-Bechtolsheim

Release Date: October 31, 2010 [EBook #34178]

Language: Danish

Credits: Produced by Tor Martin Kristiansen, Steen Christensen, Palle Christoffersen and the Online Distributed Proofreading Team at <http://www.pgdp.net>

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GRÆSK MYTHOLOGI ***

Afskriverens bemærkninger

Åbenlyse typografiske fejl er rettet, herunder de to fejl der var nævnt på trykfejlslisten i den oprindelige bog. En indholdsfortegnelse bringes her for at lette navigationen.

[I. Træk af primitivt Aandsliv.](#)

[II. Skabelsesmyther.](#)

[III. De olympiske Guder.](#)

[IV. Lyslande og Afgrunden.](#)

[Ordliste.](#)

[Fodnoter.](#)

H. HOLTEN-BECHTOLSHEIM

GRÆSK MYTHOLOGI

ANDEN UDGAVE

SORØ
SVEGÅRDS BOGHANDELS FORLAG
1922

Paa lave Kulturstandpunkter er Mænd og Kvinder fortrinsvis optaget af at skaffe de daglige Fornødenheder. Men midt i alt deres praktiske Arbejde melder sig hyppigt visse teoretiske Spørgsmaal, der kræver Svar: Hvad sker, naar vi dør? Hvad er det, der raader for os og alt andet i Tilværelsen? Hvorledes er alt blevet til?

Paa saadanne Spørgsmaal gives der Svar i Mytherne, en Form for Aandsliv, der væsenligt tilhører Kulturens Barndom. Menneskene stoler paa deres Sanseiagttagelser, tvivler f. Eks. ikke paa, at Jorden er flad, Himlen en Hvælving, og at Sol og Maane vandrer hen over denne Hvælving. Naturlove kender de ikke; men Livets styrende Kræfter fornemmer de snart som noget ubestemt mægtigt, snart som Væsener, der ligner Mennesker eller Dyr. Hvad man har iagttaget og tænkt, fortæller man om i Myther, der hos poetisk

begavede Folk snart bliver saa overgroede af fri Fantasi, at man ikke mere evner at udskille Fortællingens oprindelige Kærne.

Paa de flg. Sider vil der i første Kapitel blive fremhævet nogle Træk af Menneskenes ældst kendte Aandsliv. De næste Kapitler skildrer, hvorledes græsk Mythologi svarede paa Spørgsmaalene: Hvorfra? Hvem styrer vort Liv? Hvorhen efter Døden?

I. Træk af primitivt Aandsliv.

[S. 5]

Naturen. Den primitive staar ganske anderledes overfor Naturen end *Kultur mennesket*. Naar dette sidste møder noget, han ikke har set før, søger han at sætte det i Forbindelse med tidligere Erfaringer, og han ordner Tingene i sindrigt udtænkte *Systemer*, indtil han faar anbragt alle sine Erfaringer paa hver sin Plads.

Den primitive nøjes med den *enkelte Jagttagelse*; men til Gengæld gaar han ligesom rundt om den, ser den fra alle Sider, og han fortæller gerne alt, hvad han overhovedet ved om den Ting. Herpaa beror en endnu hos Homer bevaret Hovedejendommelighed ved hans Sammenligninger. Troernes Angreb mod Grækernes Mur i Iliaden (12,278) skildres saaledes: Lige saa tæt som Snefnugene falder en Vinterdag, naar den raadsvise Zeus har taget til at sne, aabenbarende disse sine Pile for Menneskene, — Vindene lader han lægge sig, og Sneen lader han falde uden Ophør, indtil han faar tilhyllet de høje Bjærges Tinder og knejsende Toppe, Kløversletterne og Mændenes frugtbare Marker, og selv over Havne og Kyster ved det skummende Hav ligger Sneen; kun Bølgen, som skyller imod den, holder sig fri for den; men alt andet ligger gemt under dens Dække, naar Zeus's Snefald lægger sig tungt derover — saa tæt fløj deres Stenkast i begge Retninger. — De tætte Stenkast sammenlignes med de tætte Snefnug; alt det andet er overflødigt, men løber med, fordi den primitive ikke evner at skille det, hvorpaa Sammenligningen beror, ud fra det øvrige Billede. Det samme gentager sig i Kunsten. Sagnet fortalte, at Pegasos sprang ud af Medusas Blod, *efterat* Perseus havde hugget Hovedet af hende. Men paa det gamle Relief fra Selinunt ses allerede Pegasos springe om paa Jorden, *før* Medusas Hoved er hugget af, mens hun endnu er i Flugt. Den primitive Kunstner vil have det hele med.

[S. 6]

Den primitive kender intet til fysiske og kemiske *Naturlove*; hvad der sker i Verden, opfatter han som frembragt af *uberegnelige, hemmelighedsfulde Kræfter* eller af *individuelle*, men usynlige *Væsener* i Dyr- eller Menneskeskikkelse. Naar Homer skal klare sig, hvorledes man kan høre en andens Tale, gør han det ved at antage, at der fra den talendes Mund flyver smaa usynlige *Væsener*, en Slags Fugle, hen til den hørendes Ører. Derfor taler Homer om "de bevingede Ord."

Naturlig *Udvikling* gennem fortsatte smaa Omdannelser forstod man ikke. Det ny, der kom frem, opfattedes som *Fødsel*, det gamle, der forsvandt, som *Død*. Det var den Form for Fornyse og Undergang, man kendte fra Menneskeverdenen. Naar Blade og Blomster foldede sig ud om Foraaret, var det Adonis, der fødtes; naar Sommeren var forbi, var det Adonis, der vendte tilbage til Dødsriget.

Alle *Afstande*, maalt med *menneskelige Maal*, "Fod", "Skridt", "Haandsbredde", "et Stenkast", "saa langt en Stemme kan lyde". Ligesaa *Tidsangivelser*, "den Tid paa Dagen, da Torvet er fuldt" (10—12 Formiddag), "ved Lampetændingstid", "en Menneskealder" o. s. v.

Mennesker og Dyr er for den primitive det Midtpunkt, hvorfra han fortrinsvis ser Tingene.

[S. 7]

Mennesket. For os Kulturfolk bestaar Mennesket kun af to Dele: *Sjæl* og *Legeme*. For primitive bestaar Mennesket af mange Dele foruden Legemet: Skygge, Drømmeskikkelse, Navn; selv Ejendom, Klæder, Fodspor, et givet Løfte hører med til Personen.

For Homer er Mennesket en Trehed, bestaaende af *Legeme*, *Psyche* og *det egenlige Sjæleliv*. Psyche er et luftagtigt andet Jeg, der betinger Livet. Ved Besvimelse eller Søvn gaar Psychen bort for kortere Tid, sædvanligt ud gennem Munden, ved Døden gaar den for bestandigt til Hades ude ved Verdens fjærneste Grænse, hvor Solen aldrig kommer. Homer anser snart Psychen, snart Legemet for den vigtigste Del af Mennesket.

Er Mennesket vaagent, sover Psyche; men til Gengæld virker da forskellige tænkende, følende og villende Livskræfter. Disse tænkes snart som legemlige Processer i Mellemgulv (frenes)^[1] eller Hjærte, snart som aandelige, der ikke er knyttede til bestemte Legemsdele og benævnes paa forskellig Maade (thymos, (det brusende), noos, menos o. s. v.). Homer har ikke klaret sig, om det, der foregaar i vort Sjæleliv, har legemlig eller sjælelig Oprindelse.

Idealet for en Mand er den *imponerende ydre Fremtræden* og de stærke legemlige Kræfter, saaledes som Homer skildrer Agamemnon:

Lyneren Zeus han lignede grant paa Hoved og Øjne,
Ares paa Midje og Hofter, paa Bryst den stærke Poseidon.

Han skal have vældige Næver og rappe Fødder. Han maa eje Mod og elske Faren. Hele

[S. 8]

hans legemlige Organisme er indrettet paa at styrte sig i Kamp paa Liv og Død med kortest muligt Varsel, og han kan ikke holde ud at sidde hjemme i Ro. Kan han ikke komme i virkelig Kamp, hengiver han sig til stærke Idrætter og Væddekampe. Homer kalder Hektor: kampumættelig.

Den primitive Mand er *godskær*, og hans Velstand er, som lige nævnt, som en Del af hans Person. At give en Ven en Gave er som at blande Blod med ham, det binder ikke alene Giver og Modtager sammen, men ogsaa deres Efterkommere. Derfor vil Glaukos og Diomedes i Iliaden VI ikke slaas med hinanden, fordi deres Bedstefædre i sin Tid har sluttet Fostbroderskab ved at give hinanden Gaver. For Homers Helte bestaar Æren for en stor Del i at eje meget Gods; derimod forringer det dem ikke at græde.

For en primitiv Fantasi er *der ingen uoverstigelige Grænser* mellem Mennesket og dets Omgivelser. Mennesker kan forvandles til Dyr, Planter, Stene, og af disse Ting kan atter opstaa Mennesker. Grækernes Fantasi tumlede frit med forskellige Blandingsvæsener som f. Eks. Kentaurer, der havde Hesteunderkrop, men Menneskeoverkrop. De saakaldte Søkøer og Søheste var Køer og Heste, hvis Underkrop endte i Slangehaler. Ogsaa mellem Menneske og Gud er Grænsen ganske flydende, kun er Guden evig ung og lever et Liv i Sorgløshed, mens lige den modsatte Skæbne er Menneskets Lod.

Aandsliv.

Aandslivet var væsentligt indskrænket til Æventyr, Sagn og Mythedigtning.

Æventyrets egenlige Indhold er mærkelige, opdigtede Fortællinger, som følger rask efter hinanden og fylder Tilhørernes Fantasi med Forbavselse. Heltens Navn spiller ingen Rolle; heller ikke Tid eller Sted. Et rigtigt Æventyr begynder med den velkendte Indledning: "Der var engang." Helten drager ud i "den vide Verden." Herakles vandrer til Jordens yderste Grænser, ned i Underverdenen og optages til sidst i Himlen. Odysseus sejler i sin Æventyrverden fra Oplevelse til Oplevelse.

[S. 9]

I *Sagnene* er der, modsat Æventyrene, et historisk Element, som viser sig i Interessen for Heltens Navne og Stamtavler. Lokaltiteter og den hele Kulturtilstand, der skildres i et Sagn, vil som Regel til en vis Grad være historisk rigtige. Saaledes har Udgravningen af Troja vist os en By, der i mange Henseender stemmer med Iliadens Skildringer; ogsaa paa mange andre Steder, som i Mykenai og paa Kreta, har man gjort Opdagelser, der stemmer med Sagnene.

Men der er alligevel en lang Afstand fra Sagnet, der først og fremmest vil underholde og fængsle, til Historien, der tilsigter at belære. Det uhistoriske kommer hos Homer stærkt frem ved den stadige Indblanding af Guder i de menneskelige Handlinger, hvad der dels skyldes Ønsket om at gøre Fortællingen mere spændende, dels Følelsen af, at selv de drabeligste Helte trænger til guddommelige Hjælpere; endelig var det bekvemt for den naive Fortæller, naar han ikke vidste at forklare en Handling eller Stemning hos sine Helte, da at lade en Gud træde op som Aarsag. Hertil kan komme en Tilbøjelighed til at skubbe den menneskelige Helt til Side og sætte en Gud paa hans Plads, saaledes som en Stat i vore Dage kan fejre sine Hærføreres Sejre ved en Kirkefest, hvor Gud takkes som den, der alene har skænket Sejren. Det kan da ofte være umuligt at afgøre, om man i Sagnene har en Gud for sig, der er forringet til Menneske — hvad der er Tilfældet med Agamemnon, Achilles og Helena — eller en Helt, der er hævet til Gud. En saadan uklar Mellestilling indtages netop af den mest udprægede græske Sagnhelt Herakles.

[S. 10]

Myther er Fortællinger om Guder.

Der er forskellige Slags Myther. En Del hører til de saakaldte *Naturmyther*. Naar det primitive Menneske f. Eks. saa Solens Skive bevæge sig hen over Himlen, opfattede han enten Fænomenet, som om et stort Hjul (uden Eger) trillede op over Hvælvingen, eller som om en Baad sejlede hen over de himmelske Vande. Den oprindelige Forestilling om Solhjulet omdigtedes til en Mythe om Solguden Helios, der kører sin Vogn, forspændt med Heste op over Himlen, til han om Aftenen daler ned i Vest ved Okeanos's Strandbred.

De to Forestillinger om Solkøretøjet og Solbaaden forbandt Grækerne til en Mythe om Solguden, der om Dagen kører sit Spand over Himlen og om Aftenen gaar om Bord paa sit Fartøj (en Baad eller et Bæger) for atter at sejle over Havet til det fjerne Øst.

Andre Myther er aabenbart skabt af Fantasien for at forklare en rituel Handling, en tilsyneladende Modsigelse mellem to Gudeforestillinger eller lign. (*ætiologiske Myther*, Ophavsmyther). Ild- og Smedeguden Hephaistos f. Eks. hører oprindeligt hjemme paa visse Øer i Ægæerhavet; men senere optages han i den store Gudefamilie og færdes paa Olympen. Den ældre og den yngre Forestilling om ham staar i Modsætning til hinanden, og for at bygge Bro over Modsætningen digtedes da en Mythe om hans Fald fra Himlen ned paa Jorden.

Atter andre Myther synes ganske vilkaarlige, men er maaske opstaaede ved, at man tænkte sig Guderne leve under samme Forhold og med samme Interesser som Menneskene, og saa fortalte man verdslige Historier om dem, som Mennesker fortæller nyt om hinanden (*Legendemyther*). Saaledes er vel Fortællingerne om det daarlige Samliv mellem Zeus og Hera paa Olympen blot en Afspejling af det Liv, de thessalske Borgherrer førte med Hustru og Friller.

[S. 11]

En *allegorisk Mythe* foreligger i Fortællingen om Hephaistos's Ægteskab med Aphrodite.

Trods al Forskel mellem den røgsværtede Smedegud og Skønhedens Gudinde passer de ganske godt til hinanden. Hephaistos skaber Smykker, skønne Vaaben, Statuer og forskønner derved Livet ligesom Aphrodite.

Skarpe Grænser lader sig ikke trække mellem Æventyr, Sagn og Myther. Iliadens Indhold er væsentligt Heltesagn. Odysseen indeholder en Mængde gamle Æventyr, der for en Del genfindes hos andre Folk. Polyphemæventyret kendes saaledes i over 200 Varianter.

II. Skabelsesmyther.

Verdens og
Gudernes
Skabelse.

I græsk Mythologi er der ingen Guder, der er til fra Evighed af; ikke alene Verden, men ogsaa Guderne selv er blevet skabte. Først, hedder det, blev Chaos til. Herfra udskiltes Jorden (Gaia) "med det brede Bryst", og Tartaros, hvis taagede Afgrund ligger lige saa langt under Jorden, som Jorden ligger under Himlen; endvidere udskiltes Natten og Eros. Eros er selve Livskraftens Gud. Ordet betyder Tiltrækning, Begær; al Udvikling opfattedes jo som beroende paa en personlig Tiltrækning og Frastødning mellem Elementerne. Natten skaber Dagen, Jorden (Gaia) skaber Himlen (Uranos), Bjergene og Havet. Derefter ægter Gaia Uranos. De er det første egenlige Gudepar.

[S. 12]

Men Uranos er ond, og han blev derfor overfaldet og lemlæstet af sin egen Søn Kronos, der overtog sin Faders Magt og ægtede sin Søster Rheia. Kronos og Rheia er det andet Gudepar.

Da der var spaaet Kronos, at en Søn af ham skulde tage Magten fra ham, slugte han sine egne Børn, efterhaanden som Rheia fødte dem. Da Zeus kom til Verden, gav Rheia Kronos en Sten, indhyllet i et Barnesvøb. Derved reddes den lille Zeus, der nu blev opfostret paa Kreta, og da han var vokset til, tvang han Kronos til at gylpe de andre Børn op igen, tog selv Magten og ægtede sin Søster Hera. De er det tredje og sidste Gudepar. De tager Bolig i Himlen og overlader Underverdenen og Havet som specielle Magtomraader til deres Brødre Hades og Poseidon. Jorden er fælles for dem alle.^[2]

Prometheus og
Menneskenes
Skabelse.

Prometheus dannede Menneskene af Jord og Vand og stjal Ilden til dem fra Zeus, idet han gemte den i en Narthex, d. v. s. en Plantestængel, hvis Marv kunde holdes glødende under Transporten. Derved fik Menneskene et meget vigtigt Middel til at forbedre deres Livsvilkaar; Forbrændingen er jo den første kemiske Proces, Menneskene har taget i deres Tjeneste. Men Zeus blev vred paa Prometheus og lod ham smede til en Klippe i Kaukasus, hvor en Ørn hver Dag hakkede i hans Lever, som imidlertid voksede ud om Natten; først efter mangfoldige Aars Forløb kom Herakles, skød Ørnen og løste Prometheus.

[S. 13]

Pandora.

En anden Mythe fortalte, at oprindeligt bestod Menneskeslægten af Mænd alene, og at Kvinderne først kom til senere. Den første hed Pandora. Hephaistos dannede hende af Ler, og efter at andre Guder havde smykket hende hver med sine Gaver, sendtes hun til Mændene, hvor hun blev modtaget af Prometheus's ukloge Broder Epimetheus (Bagklog). Hun blev den første Aarsag til en Mængde Ulykker i Verden, thi fra hende stammer alle kælnede Kvinder, som intet gider bestille selv, men lader sig underholde ved andres Arbejde.

Verdensaldrene.

At vor Kultur i det hele og store gaar fremad, har man været længe om at forstaa. Der har været Folk, der troede, Livets Gang var et Kredsløb; andre har ment, at det gode laa bag os, og at Fremtiden blev værre og værre. Hertil hører Mythen om Verdensaldrene, der hos den græske Digter Hesiodos fortælles omtr. paa følgende Maade:

De første Mennesker paa Jorden levede i nært Samfund med Guderne i disses Have, hvor der var et evigt Foraar. Det var ikke nødvendigt at arbejde haardt; der var ingen Alderdom, og Døden kom som en Søvn. Denne Tid kaldtes Guldalderen, og dengang herskede Kronos over Verden.

Derefter fulgte Sølvalderen, hvor Zeus tog Styret. Det evige Foraar blev nu afløst af de 4 Aarstider. Menneskenes Barndom var lykkelig og varede 100 Aar; men naar den var til Ende, hengav de sig til Daarskaber, forsømte at ofre til Guderne og døde efter kort Tids Forløb.

Den tredje Slægt var Malmalderen; Menneskene var dengang alle ustyrlige Krigere.

Efter deres Død kom de til at bo paa de saliges Øer, fjærnt mod Vest i Okeanos; Kronos herskede over dem, og deres Liv var lige saa lykkeligt som Menneskenes i den gamle Guldalder.

[S. 14]

Den femte Slægt er den nulevende. Det er en Jærnsalder, hvor der er mere ondt end godt. Engang vil derfor Zeus tabe Taalmodigheden og ødelægge den i Bund og Grund.

Heroernes Slægt afbryder jo paa meningsløs Maade den stadige Forringelse af de metalnævnte Slægter og synes at være en senere Tildigtning. Den pessimistiske Tanke, at Sønnerne som Regel er ringere end deres Fædre, kender allerede Homers Odysse. Og naar denne Tanke i Mythen udtrykkes gennem de stadigt ringere Metaller, ligger der

maaske en historisk Erindring bagved om den tidligere ægæiske Kulturs Guldpragt og Malmredskaber; paa dette Udgangspunkt kan Fantasien da have udarbejdet det hele System af Verdensaldre.

Den store
Vandflod.

Da Zeus havde besluttet at ødelægge Menneskene ved en stor Vandflod paa Grund af deres Ugudelighed, tømrede Deukalion (Prometheus's Søn) en Kasse, lagde Levnedsmidler deri og gik om Bord sammen med sin Hustru Pyrrha (Pandoras Datter). Regnen begyndte at strømme ned, og hele Hellas blev oversvømmet. I 9 Dage og Nætter omtumledes Deukalion og Pyrrha i Kassen, derefter landede de paa Parnas, Vandet faldt, de gik ud og ofrede til Zeus, der til Gengæld gav dem Evne til at skabe nye Mennesker ved at kaste Sten bagud over deres Hoveder^[3]. Af de Sten, Deukalion kastede, opstod Mænd, af Pyrrhas Kvinder.

Fortællinger skulde indeholdes noget Sagnminde om en fjærn Fortid, hvor hele Landstrækninger ved en enkelt geologisk Forandring begravedes i Bølgerne, er utænkeligt; saa langt rækker Menneskenes Erindringer ikke tilbage. Heller ikke synes det rimeligt, at disse vidt udbredte Fortællinger skulde indeholde Minder om pludselige lokale Oversvømmelser af Floder eller Have i forskellige Egne.

[S. 15]

Fortællingen er da maaske at opfatte som Mythe, hvortil Forklaringen kan søges i en for uvidende Naturfolk nærliggende Opfattelse af Himlen som et stort Hav af samme Art som Havet paa Jorden. Himlen og Havet har begge samme blaa Farve, og fra Himlen falder Regnen, der ser ganske ud som Vandet paa Jorden. De Mennesker, der vil til Guderne, maa sejle over disse himmelske Vande.

Naar nu Guderne i deres Vrede lod Vandet ovenfra strømme ned, saa at Himmel og Hav stod i et, maatte alle drukne undtagen de enkelte fromme, der søgte at redde sig ved at sejle til Guderne. I en babylonsk Vandflodsberetning siges rent ud, at de, der under det almindelige Højvande reddede sig i et Fartøj, sejlede til Guderne. Denne Opfattelse er afbleget i den jødiske Fortælling, hvor Noah strandede paa det høje Bjerg Ararat, og i den græske, hvor Deukalion og Pyrrha strandede paa Parnas. Paa en Sarkofag fra det gamle Kreta ser man de efterlevende ofre en Baad til den døde for derved at sikre ham hans Rejse til den anden Verden. Ogsaa i Norden kendes den Tro, at de døde sejler til den anden Verden. — Naar Guder kommer til Menneskeverdenen, sker det ofte paa et Skib (Kong Skjold, Dionysos).^[4]

III. De olympiske Guder.

[S. 16]

Der er to Hovedstrømninger i græsk Religion. Den ene er en ældgammel, *folkelig*, raa Retning, med Sten-, Træ- og Dyrefetisjisme, Magi, Menneskeofre og Tro paa Aander og Dæmoner. Saa længe den egentlige hellenske Kultur blomstrede, blev denne Retning holdt nede; men efterhaanden som det græske Aandsliv døde ud ved Oldtidens Slutning, rejste det ældgamle religiøse Barbari sit Hoved paany.

I Modsætning hertil staar *de olympiske* Guder. De blev væsenligt baaret frem af den homeriske Tids Overklassekultur. De homeriske Riddere stolede paa deres Styrke, hævede sig med fritænkerisk Ligegyldighed over den gamle Overtro og udvalgte et vist Faatal af Guder, som opfattedes rent menneskeligt, med Skikkelse, Følelser, Lidenskaber og Svagheder som Mennesker, men smukkere og klogere, udødelige og i Besiddelse af større Magt^[5]. De er ikke Lokalguder, men fælles for alle Hellenerne. Dog er "homeriske" og "olympiske" Guder ikke ubetinget to Benævnelser for det samme; saaledes er Demeter og Dionysos hos Homer endnu ikke Medlemmer af det olympiske Selskab, mens de senere regnes med dertil.

[S. 17]

De olympiske Guder udgør en Slags Borgherrefamilie, hvis Overhoved er Zeus. Hans Magtstilling beror væsenligt paa, at han er stærkere end de andre. "Bind et Tov fast ved Himlen", siger Zeus til Guderne paa Olympen, "og tag alle I Guder og Gudinder fat ved den ene Ende; aldrig skal I faa mig ned fra Himlen; men jeg kan trække Eder alle og tilmed Jord og Hav til Vejrs og binde Tovet fast ved Olympens Tind, saa at hele Verden kommer til at svæve i Luften".

Zeus har Søstre Hera, der er hans Dronning, Hestia og Demeter; hans Brødre er Poseidon, Havets Hersker, og Hades, der dog ikke hører med til den olympiske Gudekreds, men er Konge i Underverdenen. Zeus og Hera har Børnene Hephaistos, Ares og Hebe; endvidere tænkte Zeus uden for sit Ægteskab at være Fader til forskellige Guder og Gudinder, hvad der bl. a. kan skyldes et Ønske om at drage saa mange Guddomme som muligt ind i den olympiske Kreds. Med Leto har han Apollon og Artemis, med Maia Hermes, o. s. v. Helt ud i det æventyragtige er Beretningen om Pallas Athenas Fødsel af hans Hoved, Dionysos's af hans Hofte.

Det fælles Hjem for de olympiske Guder er Olympos, hvilket Ord snart betegner det takkede, skydækkede Bjerg i Thessalien, snart Himlen i al Almindelighed, snart en evigt urokkelig Bolig, der ikke rystes af Vinden, ikke vædes af Regnen; der falder ingen Sne, men skyløs, klar Luft er udbredt overalt, og hvid Glans hviler deraf; der fører de salige

Guder altid deres Glædesliv (Od. 6,42).

To Synspunkter afløser og konkurrerer ofte med hinanden i den religiøse Udvikling, et ældre, hvor man ofte upersonligt taler om en Verdensvilje, "Magten", (paa Græsk: det dæmoniske, Moira, Aisa), der raader over os, og et yngre, hvor man tror paa personlige Guder, mere eller mindre menneskelige, som Livets Styrere. Af disse Guder har Zeus som Hersker over den overalt tilstedeværende Himmel og det ordnede Samfund hævet sig til at være Livets øverste Styrer. — Vi ser derfor hos Homer baade Moira og Zeus som Tilværelsens højeste Magt, begge lige mægtige, snart nævnede sammen i samme Aandedræt, snart optrædende hver for sig^[6].

[S. 18]

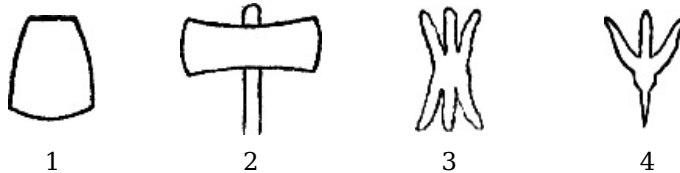
Lynguden, Zeus, Hera.

Lynguden.

Af alle Naturfænomener er der intet, der paa Grund af sin Pludselighed og Voldsomhed gør saa stærkt Indtryk paa Mennesker som Lyn og Torden. Naar Lynet slaar ned og spalter Træer, dræber Mennesker og Dyr, tror primitive Folk, at Lynguden er faret ned og har frembragt disse Forstyrrelser. Ganske naturligt spørger man, hvorledes denne Lyngud ser ud.

Nu er Øksen jo et Redskab, der mangedobler Menneskets fysiske Kræfter; den blev derfor tidligt — baade i oldgræsk, ægæisk Kunst og i nordiske Helleristninger — betragtet som noget overmenneskeligt, en Fetisj, og naar man saa den *Virkning*, Lynet frembragte, laa det nær at tænke sig Lynet som en himmelsk Økse (Stenaldersøkse eller dobbeltægget Bronzeøkse, Fig. 1 og 2). Betragtningen af Lynets *Udseende* (Zigzaglinie) førte til at fremstille Lynguden som et Knippe af 3 Flammer eller som buede Linier, forbundne med en Stilk eller et Haandtag (Fig. 3 og 4).

[S. 19]

Zeus som Naturgud.

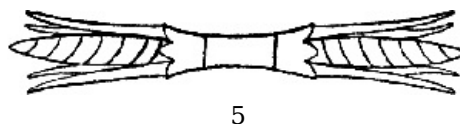
De store græske Guders Navne er som Regel ganske uforstaaelige, formodentlig er de slet ikke græske, men overførte til Græsk fra det Sprog, som taltes af Urindbyggerne, før Grækerne vandrede ind og erobrede deres Land. En Undtagelse er Navnet Zeus, der er et ægte græsk Ord, der genkendes i andre indoeuropæiske Sprog.^[7]

Zeus er først selve den buede Himmelhvælving og det klare Dagslys. Da dernæst alt Slags Vejrlig kommer ned over Jorden fra Himmelhvælvingen og Skyerne, siger man paa Græsk: Zeus regner, sner o. s. v., og Zeus faar Tilnavnet Skysamlere og Skysortneren. Uvejr og Nedbør begynder gerne i Grækenland med, at Skyerne samler sig om en Bjergtop, og derfor antages Zeus at bo paa de høje Bjerge, Ida ved Troja, Olympos i Thessalien o. a.

[S. 20]

Efterhaanden løsnes Zeus fra sine Elementer, saa at han bliver en fri Gud i Menneskeskikkelse, der troner paa sit Bjerg eller i Himlen og derfra sender Menneskene Lys og alt Vejrlig.

Vi har da to Vejrligsguder, Lynguden og Zeus; men i Tidens Løb blev Zeus mere populær end Lynguden, der mistede sin selvstændige Stilling og blev Zeus's underordnede. Billedet af Lynguden som et Knippe af Flammer blev til den saakaldte Tordenkile, som Zeus holder i sin Haand — som Thor sin Hammer —, og som han slynger mod sine Fjender. Denne Tordenkile ser paa det store Zeusalter i Pergamon saaledes ud (Fig. 5):

Det Sted paa Jorden, hvor Lynet slog ned, antog Grækerne derved var taget i Besiddelse af Lynguden, og altsaa ham helliget for al Eftertid. Slog Lynet ned i et Træ, betegnedes derved, at Guden valgte sig dette Træ som Ejendom. Nu er af en eller anden Grund Egetræer særligt udsatte for Lynnedslag — en tysk Forstmand har iagttaget, at disse Træer rammes 60 Gange saa hyppigt som Bøge, — og da tilmed Egen i tidligere Tid var langt mere udbredt end nu, maatte man hyppigt se Egetræer rammes af Lynet. Deraf forklares Troen paa, at Egetræer stod i særligt Forhold, først til Lynguden, dernæst til Zeus som hans hellige Træ.

[S. 21]

Af alle Fuglene er Ørnen Zeus kærest; den bærer hans Lyn og er hans hurtige Sendebud^[8].

Zeus som Rets- og Samfundslivets Gud.

Alt Samfunds- og Retsliv foregik i gammel Tid saa vidt muligt under aaben Himmel. Der samles Mænd til Raadslagning og Dom, der aflægges Ed, og der ofres til Himlens Guder. I Solens Lys kan det onde og uretfærdige ikke trives. Som Himmellysets Gud bliver Zeus naturligt ogsaa den øverste Styrer af alt Samfundsliv. Han beskytter Hus og Gaard og den hele By; han vogter Landets Grænser. Han styrer alle Forsamlinger og beskytter Kongerne, der antages at stamme fra ham. Han vaager over Eder, og Retfærdighedens

Gudinde Dike (d. v. s. den, der *viser*; hvad der er Sandhed) gøres undertiden til hans Datter. Han stifter Ægteskaber og bestemmer Menneskers Liv og Død. Han ledsager den rejsende, til han naar sit Maal, og han beskytter den, der lever i et fremmed Samfund og er blevet retsløs, saa snart han kom uden for sit Hjemland. Han er i det hele Menneskeslægtens højeste Hjælper og Frelser (Soter); Sejrgudinden Nike følger ham, og han er selv rustet med Aigiden.

[S. 22]

Hera og Zeus i Olympia.

Til de mest kendte Helligdomme for Zeus hørte det store Tempel paa den hellige Plads i Olympia, i Landskabet Elis paa Peloponnes.

Den ældste Bebyggelse paa dette Sted kan vel sættes til Aar 1200 f. Kr. Disse Urindbyggere dyrkede 5 Dværge, der tænkte at bo i en Hule ved Foden af Kronoshøjen. En saadan Dværg kaldtes en Daktyl σ : Tommeliden.

Da kom ved Aar 1000 en anden Stamme fra Argossletten, hinsides Bjergene. Fra ældgammel Tid var Hera den fornemste Gudinde i det gamle Kulturcentrum omkring Byerne Tiryns og Mykenai. Hun synes oprindeligt at have været en Jordens Frugtbarhedsgudinde i Skikkelse af en Ko; derfor kalder Homer hende "den kvieøjede". Hendes hellige Fugl er Gøgen, der varsler Foraarets Komme. De Udvandrere, der drog fra Argos til Olympia, tog deres Gudinde med og rejste hende et Alter ved Kronoshøjen.

Nu er Jordens Frugtbarhed afhængig af Himlens Regn, Sollys og Varme. Man digter da en Mythe om et Ægteskab mellem Himlens Gud Zeus og Jordens Gudinde Hera; hun bliver den blændende, skønne og prægtigt klædte Himmeldronning; men hun er egenraadig og lidenskabelig og kommer aldrig til at føle sig rigtigt hjemme paa Olympen.

I Olympia var Zeus Oprindeligt kun en Bifigur til Hera; senere er han blevet Hovedguden. Denne Forandring er efter Traditionen blevet fuldbyrdet paa følgende Maade: Endnu i senere Tider viste man i Olympia Rester af et gammelt Palads, i hvilket Zeus's Lyn engang var slaaet ned. Derved havde Zeus selv taget den hellige Plads i Besiddelse, og nu var det ham, der var Hovedguden, og det hele Terræn blev kaldet Olympia σ : det olympiske Land, Zeus's Land; Hera blev i senere Tider væsenligt Ægteskabets Beskytterinde. I Olympia samledes man hvert fjerde Aar, vistnok i Slutningen af September, først og fremmest for at vise, hvad man formaaede af Sport og Gymnastik, den gamle doriske, adelige Overklasses højeste Interesser; men ogsaa Herodot skal her have oplæst Dele af sit Værk og Sofisten Gorgias have holdt Foredrag. Ikke alene de 5 Dage, Legene holdtes, men ogsaa nogen Tid før og efter skulde der herske Festfred, for at Folk kunde rejse i Sikkerhed. Derved fik disse Fester, der bestod i over 1000 Aar, politisk Betydning.

[S. 23]

Et stort Tempel var bygget for Hera i meget gammel Tid, maaske allerede i det 8nde Aarhundrede. Det store Zeustempel er først fra det 5te. Gudebilledet i sidstnævnte Tempel var en chryselephantin (d. v. s. af Guld og Elfenben) Statue af Pheidias. Vi kender Statuen gennem Møntbilleder fra Hadrians Tid, og af Hovedet haves der en Marmorkopi. Det er sandsynligt, at vor mest udbredte Kristustype med lange Lokker, Skilning midt i Panden og langt bølgende Skæg stammer ned fra Pheidias's Zeus. I Aaret 408 e. Kr. lod man Zeustemplet i Olympia afbrænde for at gøre en Ende paa Zeusdyrkelsen og de olympiske Lege; men forinden skal Zeusstatuen være overflyttet til Konstantinopel, hvor da den omtalte Kristustype kan være skabt.

Zeusstatuen blev formodenligt ødelagt ved en Paladsbrand i Konstantinopel allerede i det 5te Aarh. e. Kr. I Olympia væltede Jordskælv, hvad der endnu stod, og Alpheiosfloden strømmede hen over den gamle, hellige Plads, der først i vore Dage atter er blevet udgravet.

Zeus og Hera hos Homer.

Hos Homer bor Zeus med sin Dronning Hera og de øvrige store Guder paa Olymposbjærgene i Thessalien. Zeus og Hera er begge vældige Herskere; naar Zeus svinger Aigiden, raser Lyn og Torden, saa Mennesker forfærdes. Naar han nikker med sine Øjenbryn, eller naar Hera bevæger sig paa sin Trone, saa ryster den høje Olymp. Men Samlivet mellem dem er ikke godt. Zeus klager over sin Hustrus stride og halsstarrige Sind og kalder hende fræk uden Lige. Undertiden gaar det til Haandgribeligheder, som dengang Zeus bandt hendes Hænder, fæstede 2 Ambolte ved hendes Fødder og hængte hende op mellem Himmel og Jord. Hera hævner sig paa sin Side ved at narre sin Mand bag hans Ryg; engang sammensvor hun sig endog med de andre olympiske Guder om at binde Zeus.

[S. 24]

Poseidon.

Poseidon som Dybets Gud.

Poseidon tænkte opr. at bo i Jordens Dyb. Han kaldtes den *jordholdende* (Gaiaochos)^[9], vel fordi han bærer den af Mennesker beboede Overflade i sine stærke Lemmer, og naar der indtræffer Jordskælv, — hvad der hyppigt gør i Grækenland —, var det *Jordrysteren*, der frembragte disse. Han tænkte i Skikkelse af en Tyr eller Hest, og den underjordiske Drønen, der kan følge med Jordskælv, var Tyrebrøl eller Hestevrinsken. Geologiske Revolutioner skyldtes Poseidon. Han river Øer løs fra Fastlandet, spalter Bjerge, sprænger Jordens Dække eller baner sig Vej gennem dens Indre, som en Kæmpemuldvare kunde tænkes at gøre, og derfor ofrede man Muldvarpe til Poseidon.

Poseidon som Gud for det

Alt det ferske Vand paa Jordens Overflade i Floder og Søer er, ligesom de skjulte Væld under Jorden, Poseidon underlagt; han kan endog slaa Hul paa Jordskorpen og lade en

[S. 25]

ferske Vand. Kilde vælde frem. Han bliver derfor en Frugtbarhedsgud for Plantevækst, Kvæg- og Hesteavl, og han beskytter Hyrder og Bønder. En Følge af Poseidons Tyreskikkelse er, at græske Flodguder ofte tænktes som Tyre, eller i hvert Fald udstyrede med Horn. Til hans Hesteskikkelse haves mange Paralleler andetsteds fra, f. Eks. i den nordiske Tro paa, at Dæmonen i en Sø, Flod eller Aa ofte ser ud som en Hest. — Poseidon skænker Guder og Mennesker prægtige Heste, og han er den eneste af de *højere* Guder, der kan optræde som Rytter.

Poseidon som Gud for det salte Vand. Homers Digte er heroiske og mangler Sans for en Gud, der hjælper en agerdyrkende, kreaturholdende Bondebefolkning. Derimod kender de den sortlokkede, bredbrystede Poseidon i Menneskeskikkelse som Gud for det salte Vand. Hos Homer færdes Poseidon i Gudeselskabet paa Olympen; men hans egenlige Hjem er paa Bunden af Havet, der slynger sig uden om Jorden, holder den i sin Favn og ryster den i Jordskælv. De Forestillinger, der knytter sig til Ordene *Jordholder* og *Jordryster* og Homers Havposeidon og om den før nævnte Indlandsposeidon, er altsaa forskellige. Homers Poseidon lever i sit funklende Guldpalads sammen med sin Hustru Amphitrite. Deres Søn er Triton, en fantastisk Skabning med Menneskeoverkrop og Fiskehale. Paa sin Vogn, hvis Heste har Fødder af Malm og Manker af Guld, kører Poseidon gennem Havet, idet han bruger sin Trefork til at oprøre eller atter berolige Bølgerne. Han ledsages ofte af et talrigt Følge af Søkøer, Søheste og Søslanger, af Havnymfer, der rider paa Delfiner, og af Tritoner (der tænktes ogsaa at være flere), som blæser i Kongkyllier. I den historiske Tid dyrkedes han særligt hos de søfarende Ioner i Lilleasien. [S. 26]

Poseidons Attribut. Poseidons almindelige Attribut er, som allerede nævnt, Treforken, hvormed han ikke alene oprører og beroliger Havet, men ogsaa spaltes Klipper og fejer Sandgrunde til Side. Denne Trefork er rimeligvis oprindeligt et Vaaben af samme Art som Zeus's Tordenkile.

Hephaistos.

Ildkultus. Mennesker, der lever under primitive Forhold, lader ikke gerne deres Ild gaa ud, da det er vanskeligt at faa den tændt paany. Men naar Ilden har brændt i lang Tid, har mange Mennesker tænkt sig, at den bliver *træt*, hvorfor man gør vel i at lade den gamle Ild slukkes og hente sig ny Ild andetsteds fra. Saaledes ved vi, at der paa Øen Lemnos har været en ejendommelig Ildkultus; en Gang om Aaret slukkedes al Ild paa Øen; i 9 Dage var man uden Ild, til man fik hentet ny fra Delos, rimeligvis fra Renselsesguden Apollons Helligdom. Eller Ilden kan blive *uren* ved et Dødsfald, eller ved at formastelige Fjender har været i dens Nærhed. I Argos slukkede man i et Hus, hvor der var indtruffet et Dødsfald, al Ild, og for at tilberede Gravmaaltidet hentede man ny Ild fra et Nabohus. Efter Slaget ved Plataiai erklærede det delphiske Orakel, at Ilden i Omegnen var gjort uren af Barbarerne, og at man til Sejrsfesten burde hente ren Ild fra Delphi^[10].

Hephaistos som Smededværg. Af en saadan Ildkultus er der da udviklet Troen paa et dæmonisk Væsen, der var Herre over Ilden og anvendte den i Haandværkets Tjeneste som Grovsmed, Vaabensmed, Guldsmed og Juvelerer. Hans Navn var Hephaistos, og han hører navnlig hjemme paa Lemnos og andre Øer i det nordlige Ægæerhav; overalt hvor vulkansk Røg kom op af Jorden, tænkte man sig, han havde et Værksted; Røgen kom fra hans Esse. Af ydre tænktes han oprindeligt som en Dværg med en spids Hue paa Hovedet — altsaa samme Ydre og Paaklædning som de Dværg, nordisk Folketro kender. [S. 27]

Hephaistos som Smedegud. Naar nu Mennesker selv søgte at udføre samme Arbejde som Hephaistos, stillede de sig under hans Beskyttelse. Smededværgen forvandlede derved til en Gud og gjordes til en Søn af Hera, der dyrkedes meget paa Samos, hvor Hephaistos's Ophøjelse til Herasøn vel derfor har fundet Sted. Trods denne Guddommeliggørelse vedblev han dog at være en halvt komisk Figur. Han skildres hos Homer som uhyre stor og stærk, har en vældig Nakke og er helt lodden paa Brystet, hans Arme er kraftige; men hans Ben er tynde, og han er halt, saa han maa gaa med Stok og stønner af Anstrengelse ved at bære sit Legeme. Han er saa snavset, at han maa vadske sig med Svamp, inden han viser sig for andre. Han ligner i et og alt en jordisk Grovsmed; hans Halthed er en Overførelse fra jordiske Forhold; thi i gammel raa Tid, hvor det mest værdige Arbejde for voksne Mænd var at slaas, blev Krøblinge sat i Haandværkerlære, navnlig det ansete Smedehaandværk (smlgn. Vølund Smed). Skønt Hephaistos blev Gud med Hjemstavn paa Olympen, tænktes hans Værksteder dog ofte stadigt at ligge paa Ægæerhavets Øer. For at forklare sig denne Adskillelse mellem Gudens Bolig og hans Værksteder digtede man en Mythe, der fortælles paa to lidt forskellige Maader. Enten hed det, at Hephaistos engang vilde hjælpe sin Moder i et husligt Opgør med Zeus, men at denne blev saa forbitret, at han tog Hephaistos ved Foden og kastede ham ud fra Olympens Tærskel, saa at han hele Dagen for af Sted mellem Himmel og Jord og først om Aftenen faldt ned paa Lemnos. Eller det fortælles, at Hera, straks efter at have født ham, selv kastede Barnet ud af Ærgrelse over, at det var halt. For denne Behandling hævnede Hephaistos sig ved at lave en Stol med usynlige Baand, som han sendte Hera. Da hun satte sig i Stolen, slyngede Baandene sig om hende, saa hun ikke kunde komme løs. Krigsguden Ares paatog sig at hente Hephaistos op til Olympen; men denne drev ham paa Flugt med brændende Fakler. Saa gaar Dionysos til Hephaistos, beruser ham i Vin, faar den vanføre Smedegud sat paa et Muldyr og transporteret til Olympen, hvor han løser Hera paa den Betingelse, at han faar Aphrodite til Brud. Til Løn for den ydede Hjælp blev Dionysos saa optaget blandt Olympierne som en af deres. (Smlgn. S. 10 og 11). [S. 28]

Ares.

Ares er, hvad Grækerne kaldte en Ker 3: en Ødelæggelsesdæmon. I Krigen hugger han ned for Fode i vildt Bersærkerraseri, uden Overvejelse af, hvorledes han maa kæmpe for at sejre, uden Interesse for nogen eller noget, han vil forsvare, og uden Overholdelse af de Love, som ellers gælder selv mellem Fjender — altsammen i Modsætning til Kampgudinden Pallas Athena, der foran Troja slaar ham til Jorden med en Kæmpesten, saa han dækker "syv Maal Jord."

[S. 29]

I Kampen tænkte han rustet som en sværtvæbnet græsk Krieger. Han bærer Malmpanser, Hjælm med vajende Hjælmbusk og paa venstre Arm et Skjold af Tyrelæder. Han kan raabe saa højt som 10,000 andre.

Denne uciviliserede Bersærk skubbede Grækerne fra sig og gjorde ham til en Thraker. Hos Homer kæmper han paa de trojanske Fjenders Side. Trods denne Uvilje er han alligevel optaget i den olympiske Familie som Søn af Zeus og Hera; men Zeus kan ikke lide ham.

Pallas Athena.

Erechtheus,
Athena,
Poseidon.

I den ældste Tid laa der paa Athens Akropolis en mykensk Kongeborg, ligesom forskellige Guddomme havde deres hellige Steder der. En af disse var Erechtheus, der senere sank ned til at være en af Kongeslægten Stamfædre.

Ældgammel er ogsaa Gudinden Athena, et Navn, der er ugræsk og for os uforstaaeligt; heller ikke Betydningen af Navnet Pallas er sikker. Hvad hun har været for en Gudinde, er ogsaa usikkert. Muligt har hun været en Jordguddom, en Beskytter for Bønderne paa Sletten neden for Akropolis. Hun vilde da være en Gudinde som Hera, og hendes nære Forhold til Himmelduden Zeus som hans kæreste Datter vilde da være forstaaeligt. Ødelæggelsen af den mykenske Borg kunde da tænkes at staa i Forbindelse med en national Rejsning af den indfødte Bondebefolkning, der indførte deres Gudinde Athena paa Akropolis, hvor hun bragtes i Forbindelse med Erechtheus, der nu opfattedes som hendes Fostersøn; i senere Tid opførtes som bekendt Erechtheion som en fælles Helligdom for Erechtheus og Pallas Athena. Hver Guddom havde sit Rum i Templet, i Athenas stod det gamle, efter Overleveringen himmelfaldne, Træbillede af Athena Polias (Bybeskytterinden), til hvem man bragte en ny Kjortel ved Panathenæifesterne.

[S. 30]

Endnu en Gud søgte at gøre sig gældende paa Athens Akropolis, nemlig Poseidon; men han kunde ikke hævde sig overfor Athena, der vedblev at være ikke alene Akropolis's, men ogsaa hele Landet Attikes øverste Hersker. En Mythe fortalte, at Poseidon og Athena stredes om, hvem der skulde være Herre i Attike. Guderne og Erechtheus skulde dømme imellem dem, saaledes at den, der kunde frembringe den nyttigste Ting for Attike, skulde være Landets Gud. Poseidon jog sin Trefork i Klippen og lod en Kilde med salt Vand vælde frem; men Athena skabte det første Oliventræ og vandt derved Prisen.

Denne Strid mellem Athena og Poseidon afspejler aabenbart en Forandring i Attikes økonomiske Liv, der er foregaaet paa Peisistratidernes Tid. Attike er tørt, og kun ca. 100 Kvadratkilometer egner sig til Korn dyrkning. Store Dele af Landet laa derfor i ældre Tid unyttet hen, og Befolkningen kunde ikke brødføde sig. De penteliske Marmorbrud og Sølvminerne i Laurion var endnu ikke kendte. Man havde kun een Industri, nemlig Fabrikationen af Vaser, der fremstilledes af det udmærkede Ler fra Forbjergene Kolia ved Phaleronbugten. Mange af Attikes Indbyggere maatte tjene deres Livsophold ved Skibsfart. Fra Peisistratidernes Tid blev Oliventræsdyrkingen Landets vigtigste Næringsvej; Olien brugtes baade til Mad og som Toiletmiddel til at indgnide Huden med. Træets Rødder kan naa saa langt ned i Jorden, at de kan skaffe Træerne det nødvendige Vand. Attikes Befolkning kunde nu bedre leve som fastboende Agerdyrkere, og det var naturligt, at denne Forandring opfattedes som en Gave af Landets Gudinde Athena.

[S. 31]

Det Oliventræ, der stod paa Akropolis nær Erechtheion, betragtedes som Byen Athens egenlige Livstræ; saa længe det levede, kunde Athen ikke gaa til Grunde. Da Perserne brændte Akropolis, blev ogsaa dette Træ ødelagt; men allerede Dagen efter havde det, efter Legendens, frembragt et nyt Skud, der varslede om Borgens og Byens Genopførelse.

Athena som
Beskytterinde
af fredelige
Sysler.

Det er ikke alene det fredelige Jordbrug, Athena beskytter; hun er ogsaa Kunstens og Haandværkets Gudinde, og hun lærer Kvinderne alt Husarbejde. Hos Homer siges hun ikke alene at have vævet sin egen Kjortel, men ogsaa den skønneste Festdragt, som Hera overhovedet ejer. Hun staar i et inderligere Forhold til Menneskenes Sjæleliv end nogen anden Gud; hun giver Kløgt og Besindighed og glæder sig, naar Mennesker optræder taktfuldt.

Athena som
Borggudinde.

Akropolis var i hele Oldtiden Byen Athens Centrum, — som mykensk Kongeborg, som Fæstning og som religiøs Festplads. Som Borggudinde kom Athena derfor til at staa den egenlige Samfundsgud Zeus nær. Hun alene ved, hvor han gemmer sin Tordenkile paa Olympen, og hun bærer Aigiden ligesom Zeus. Som Zeus beskytter alt Samfunds- og Retsliv, hos hvilket Folk det end findes, beskytter Athena som Borggudinde enhver By og dens Fæstning. De homeriske Digte betragter det som en Selvfølge, at der endog i den fjendtlige By Troja var en Athena Polias paa Byens Borg.

Palladier.	Et Palladion var en Athenastatue i Krigsudstyr, som mentes at beskytte det Sted, hvor den stod. Ogsaa Troja har hos Homer et Palladion, som Grækerne maa stjæle, inden de kan tage Byen.	[S. 32]
Athenas Attributer.	Pheidias's chryselephantine Statue af Athena i Parthenon viste Gudinden staaende med venstre Haand støttet til Skjoldet, bag hvilket hendes hellige Slange Erichthonios ^[11] bugtede sig. Et andet Attribut er Uglen.	
	Endnu i vore Dage er der visse Ugler, der holder til mellem Akropolisklippens Skrænter og Huler, og det samme har vel ogsaa været Tilfældet i Oldtiden. Maaske er det denne tilfældige Omstændighed, der har gjort Uglen til Athenas hellige Fugl.	
Athena paa Olympen.	I Gedefamilien paa Olympen optoges Athena som Datter af Zeus. En Mythe fortalte, at Zeus elskede Metis (Indsigt, Kløgt); men da hun i Følge en Spaadom først skulde faa en Datter, der var sin Fader lig i Forstand, og dernæst en Søn, der skulde blive Herre over Guder og Mennesker, overtalte Zeus hende til at forvandle sig til en Flue, hvorefter han slugte hende og fødte saa selv den Datter, som Metis skulde have haft, ved at Hephaistos slog Hul paa hans Hoved med sin Økse. Athena kom til Verden "svingende sine gyldne, lysende Kampvaaben; alle de u dødelige blev grebne af Ærefrygt ved at se hende, den store Olymp skælvede, Jorden drønedede, Havet kom i Oprør, Solguden standsede sine Heste paa Himlen, og den raadvide Zeus glædede sig."	[S. 33]

Apollon.

Apollons Hjemstavn.	Da Grækerne fra deres eget Land kom ud paa Ægæerhavets Øer og videre til Lilleasien, fandt de der, navnlig paa Øen Delos og i Landskabet Lykien, en Gud, der dyrkedes i Huler og ansaas for Landets Herre. Ham optog de i deres egen Religion under Navn af Apollon.	
	Denne ugræske Gud er naturligvis oprindeligt græskfjendtlig. I den saakaldte homeriske Apollonhymne ser vi de Olympiske Guder springe op fra deres Sæder af Angst for Apollon, naar han træder ind i deres Forsamling. I Iliaden hjælper han Hektor, er meget virksom ved Patroklos's Drab og skyder Pestpile mod Grækernes Lejr. Naar Vrede fylder ham, "vandrør han frem som Natten" ∴ en sydlandsk Nat, der indtræder pludseligt og uhyggeligt. Der er næppe nogen Gud hos Homer, der optræder med en saadan Værdighed og Vælde som Apollon; selv Athena bøjer sig for ham, skønt hun ikke er bange for at give Zeus et rapt Svar. Og denne Respekt for Apollon holdt sig Oldtiden igennem; der er ingen græsk Gud, der har haft saadan Indflydelse paa det hellenske Folk i sin Helhed som Apollon i Delphoi.	
Apollons Væsen.	Hvad Apollon oprindeligt har været for en Gud, vides ikke, lige saa lidt som hvorledes det er gaaet til, at saa mange forskelligartede Ting i Tidernes Løb er blevet samlet om Apollon. Formodentlig er forskellige Specialguder smeltede sammen med ham som Lynguden med Zeus.	
	Apollon er en <i>ødelæggende</i> Gud. Naar Mennesker døde pludseligt — af Hjerteslag eller lignende, hvad der for de primitive Folk er en gaadefuld og unaturlig Død—, mente man, det var Apollon, der havde skudt dem med usynlige Pile. Dødsfald, der skyldtes indre Aarsager som Bakterier, forstod man heller ikke og mente, de fremkaldtes af Apollons Pile. — Smlgn. vore Udtryk: Hekseskud, elleskud.	[S. 34]
	Men Apollon kan ogsaa <i>frelse</i> . Sygdomme opfattes ofte af primitive Folk som en Urenhed, man kan fri sig for ved visse Ceremonier; i simplere Tilfælde kan Mennesker selv besørge Renselsen, som naar Grækerne i Iliadens første Sang selv afvasker Pestens Besmittelse og kaster Smudset i Havet. I vanskeligere Tilfælde maa man ty til Apollons Hjælp; han kan rense og helbrede. En gammel Renselsesgud Phoibos ∴ den rene, og en Lægegud Paian smelter sammen med Apollon, der baade arver deres Navne og Funktioner. Han gør Kvæget frugtbart og værner Afgrøden mod Markmus, Græshopper og Planterust. Han bliver i det hele Lysets og Livets Gud; en eller anden Solguddom synes at være gaaet op i Apollon, der sluttelig ender med først og fremmest selv at opfattes som Solgud.	
	Apollon er oprindeligt lige saa lidt som de andre græske Guder en <i>sædelig</i> Magt; men han blev det efterhaanden, navnlig i Delphoi. Ordet Phoibos faar derved Betydningen: ren i moralsk Henseende, og Oraklet i Delphoi blev den øverste Autoritet i moralske og religiøse Spørgsmaal, en Autoritet, som søgte at standse gammel Raahed som Blodhævn og krævede Renhed af Mennesker, ikke alene den ydre, rituelle, men ogsaa af Hjertet.	
	Mod Sygdomme anvender man paa et primitivt Kulturtrin ikke alene Renselser, men ogsaa Tryllesange, Musik og Besværgelsesdans. Ordet Paian er ikke alene Navn for en Specialgud og for Apollon; det betyder ogsaa en Tryllesang, som man sang over de syge; senere blev Paian Navn for en Hymne til Apollons Ære eller en Sejrssang i Almindelighed. Det er maaske takket være en saadan Tryllemusik, at Apollon bliver <i>Gud for Sang og Poesi, Musik og Dans</i> . Paa Gudeborgen paa Olympen dirigerer Apollon Musernes Korsang til Underholdning for de forsamlede Guder. I denne Egenskab kaldes han Apollon Musagetes (Musefører).	[S. 35]
Apollon som Vandregud.	Naar en Gud som Apollon har mange spredt liggende Helligdomme, rejser det Spørgsmaal sig, naar han er i hver enkelt af dem. Allestedsnærværende er et Begreb, Grækerne næppe har haft, deres Guder er mere eller mindre stedbundne. Man nøjes da med paa	

menneskelig Vis at lade dem rejse, og Apollon har ingen fast Bolig, men tænkes at drage fra Sted til Sted til sine spredte Helligdomme; snart svømmer han som en Delfin gennem Vandet, snart flyver han gennem Luften paa en Trefod eller føres af Sted af sit Svanespand. Som omstrefjende Gud bliver han Vejviser for alle Udvandrere; til Lands fløj han foran dem som en Ravn, til Søs svømmede han foran Skibet i sin Delfinskikkelse.

Apollon paa
Olympen.

Paa Olympen indførtes Apollon som en Søn af Zeus. Denne elskede Leto; men da hun skulde føde sit Barn, kunde hun intet Sted finde Ophold, før hun kom til Øen Delos. Hera, der ikke kunde unde hende at blive Moder til en saa berømt Søn, holdt imidlertid i 9 Dage Fødsels gudinden borte; først ved hendes Ankomst kunde Leto føde sin Dreng, mens "Jorden smilede rundt om dem."

[S. 36]

Artemis.

Artemis's
Oprindelse.

Hvad Ordet Artemis betyder, er usikkert. Rimeligvis er det et ugræsk Navn, bl. a. for den blodtørstige Gudinde, der i Aulis krævede Iphigeneias Ofring, før Flaaden kunde løbe ud mod Troja. Da Iphigeneia var reddet i sidste Øjeblik, flyttedes hun til Taurien som Præstinde for en Artemis, til hvem man ofrede de fremmede, der kom til Landet. Ogsaa den uhyggelige Spøgelsegudinde Hekate smeltede delvis sammen med Artemis.

Artemis's
Væsen.

Bortset fra saadanne barbariske og uhyggelige Træk er Artemis i Almindelighed en naadig og populær Gudinde. Hun er Gudinde for de Goder, Naturen giver, uden eller kun for en Del ved Menneskers Indgriben eller Medvirken. Hun raader for Kilder, Floder og Søer, som giver Planterne Trivsel; derved bliver hun Gudinde for Agerbruget og kræver sit Offer af Høstudbyttet; faar hun det ikke, bliver hun vred (Sagnet om den kalydoniske Jagt). Hun færdes som Jægerinde paa Fjæld og i Skov, væbnet med Bue og Pil; i Kunsten fremstilles hun ofte ledsaget af Hjorten, Grækenlands ædleste Stovildt. Jagten spillede mange Steder en stor Rolle som Næringsvej, og naar Jægeren kom hjem med godt Udbytte, forsømte han ikke at nagle Hovedet af et dræbt Dyr paa en Træstamme eller Stang som Offer til Artemis. — Artemis's Helligdomme staar gerne ved en Kilde, i en Lund, i en Grotte eller i dybe Dale paa blomstersmykkede Enge, hvor Fugtigheden holder sig selv i den hede Sommertid, der svider al Plantevækst paa højere Steder.

Artemis selv er den strenge Jomfru, hvem al Elskov staar fjærnt. Dyrenes Unger og Menneskenes smaa Børn staar særligt under hendes Varetægt; men ved Siden heraf beskytter hun Ægteskab og Barnefødsler. Bruden ofrer hende sine Barndomsdukker og Legetøj før Brylluppet.

[S. 37]

Artemis's
Nymfer.

Artemis kommer ikke alene; hun er ledsaget af sine Nymfer, Naturens Gudinder. Artemis er i Grunden blot den fornemste blandt Nymferne, hun er deres unge Dronning, paa lignende Maade som Silen er den mest kendte blandt Satyrerne, og hos germanske Folk Ellekongen er den øverste af det hele Ellefolk. Artemis er en støjende Gudinde; naar hun stormer af Sted med sit Følge, fylder hun Skove og Bjerge med Larm.

Artemis paa
Olympen.

Oprindeligt er der ingen Forbindelse mellem Artemis og Apollon; men i den olympiske Gudeforsamling indførtes Artemis som en Tvillingsøster til Apollon. I disse nye Omgivelser blev Artemis ikke længere en Gudinde for Frugtbarhed og Forplantning, men udelukkende en jomfruelig Gudinde, en ung Sportskvinde, der yndede at færdes i den frie Natur og hærde Kræfter og Energi, navnlig ved Jagt. Hun tænktes rank af Vækst og klædt i en kort Sportskjortel, som i den velkendte Statue: Artemis fra Versailles, der nu staar i Louvre. Det er hende, der skænker de unge Piger en slank Vækst, mens Aphrodite giver dem Ynde.

Apollon antoges at dræbe Mennesker med sine usynlige Pile. Denne Bestilling maatte han nu dele med sin nye Søster, saaledes at Apollon tænktes at skyde Mænd, Artemis Kvinder. Artemis kaldes af Homer "en Løvinde for jordiske Kvinder, saa hun kunde dræbe, hvem hun vilde".

Hermes.

Hermes og de
døde.

Utvivlsomt er Hermes en meget gammel Gud i græsk Religion, og han maa ses i Sammenhæng med de ældste græske Begravelseskikke, vi kender. Oprindeligt begravedes de døde inde i Huset, nær Arnen og den Midterstang eller Pille (Herme), der stod midt i den runde Hytte, eller de begravedes under Dørtærsklen eller foran Indgangsdøren; endnu i vore Dage tros det mange Steder, at de døde Sjæle sidder ved Dørtærsklen. Men efterhaanden maatte Begravelserne flyttes længere bort, til Byens Torv, langs Vejene, ved Markskellene eller Landegrænserne.

[S. 38]

Hermes er nu en Legemliggørelse af og Gud for alle disse døde Aander, som Artemis er Nymfernes og Silen Satyrernes Fører, og der rejstes Hermer (firkantede Stenpiller med et Hoved og Hals af Guden) for ham ved Døren til private og offentlige Bygninger, paa Torvene, ved Markskel og Landegrænser.^[12] Ligesom de døde bevæger Hermes sig hurtigt omkring; Fantasien udstyrede ham med Vinger paa Fødderne, hvad der svarer til Syvmilestøvler, Lykkens Galosjer el. lign. i vore Eventyr. Hans lave Filthat, Petasos, (et almindeligt græsk Rejseklædningsstykke, der havde en bred Skygge til Værn mod Sol og Regn) blev ligeledes udstyret med Vinger. Hermes beskytter omstrefjende Mennesker: Vandringsmænd, Jægere og Købmænd^[13]).

Hermes som Lykkegud.	Forholdet til de døde er af dobbelt Art. Paa den ene Side vil man gerne beholde dem hos sig og venter sig alt godt af dem; dette gælder afdøde, man har kendt og holdt af. Paa den anden Side føler man en vis Uhygge ved dem; dette gælder de fjærnere staaende. I Overensstemmelse hermed staaer Hermes baade Arnegudinden Hestia og Spøgelsegudinden Hekate nær; men han opfattes fortrinsvis som en lykkebringende Gud.	[S. 39]
	Hermes giver <i>legemlig Sundhed</i> , kvægende Søvn og gode Drømme; til ham rettes Aftenbønnen, og man hænger Billeder af ham ved Siden af sin Seng; Sport og Gymnastik staaer under hans Omsorg.	
	Hermes er <i>Børnenes</i> Gud, han sender dem til Forældrene, og naar de er fødte, er det særligt ham, der tager sig af dem, (f. Eks. den nyfødte Dionysos).	
	En pludselig, uventet Gave kaldte Grækerne en <i>Hermesgave</i> (Hermaion). Ogsaa det flittige Arbejde lønner Hermes: han giver rig <i>Høst</i> , men navnlig lader han <i>Smaakvæget</i> formere sig, Faar og Geder, hvoraf der fandtes og endnu findes mange i det bjærgrige Grækenland. I Arkadien gjaldt han for at være Fader til Bukkeguden Pan. I Tanagra i Boiotien troede man, at Hermes een Gang om Aaret løb 3 Gange omkring Byen med en Vædder paa Skuldrene. Dyret skulde, naar det blev baaret omkring en By og dens Marker, ligesom opsuge i sig alt det onde, der var inden for den afgrænsede Kreds, og gøre denne til en ren og hellig Plet; naar man derefter skilte sig ved Dyret, var man med det samme fri for alt ondt. — I Kunst fremstilles Hermes ofte bærende en Vædder eller Kalv paa Skuldrene; det er saadanne Figurer, der blev Forbilledet for Fremstillingen af Kristus som den gode Hyrde, der bærer det vildfarende Faar hjem til Hjorden.	[S. 40]
Hermes's Moral.	Som Mennesker selv er, saaledes tænker de sig deres Guder, og Hermes's Moral skildres ofte som lige saa grovkornet, som de halvvilde Hyrder, hvis Gud han er. Naar det kan lykkes disse at rane andres Dyr og bagefter snakke sig fra det hele, er det Hermes, de kan takke herfor. Han er jo Veltalenhedens Gud. Han beskytter endvidere aabenbare Tyveknægte og Folk, der kan klare sig ved en behændig Ed (næppe egentlig Mened). Om Odysseus' Morfader Autolykos hedder det:	
	for Snuhed og listige Eder pristes Autolykos højt; den Kløgt ham en Gud havde givet, Hermes, thi ham til Behag tykflommede Bove han ofte risted af Lam eller Kid, og huldt ham Guden beskærmed.	
	Da Guderne dannede den første Kvinde, Pandora, var det Hermes, der lærte hende at lyve, tale indsmigrende og være snu.	
Hermes som Sjøleedsager (Psychopompos).	Naar et Menneske er død, skynder de efterlevende sig at lukke hans Øjne, for at ikke de brustne Blik skal tage en af de levende med sig. Ogsaa Hermes kan med sin Stav lukke Øjnene paa de døde og føre dem til Underverdenen, saaledes som han gør med de Bejlere, Odysseus har dræbt. En Gang om Aaret, ved Anthesteriefesten, aabner han atter Øjnene og fører dem tilbage paa et 3 Dages Besøg i deres gamle Hjem paa Jorden, hvad der altid føles som noget uhyggeligt af de efterlevende.	[S. 41]
	I Gudeforsamlingen paa Olympen fik Hermes lignende Opgaver som paa Jorden. Da de 3 Gudinder, Hera, Athena og Aphrodite skulde til Skønhedskonkurrence hos Paris, maatte han ledsage dem paa Vejen, og da Zeus's lille Søn Dionysos skulde i Pleje hos Nymferne, var det atter Hermes, der maatte tage sig af det lille Barn og bringe ham til dem. I Haanden bærer han en Heroldstav, den saakaldte Kerykeion ^[14] .	
Den homeriske Hymne om Hermes.	Den homeriske Hymne om Hermes opfatter ham som en Slags Dværg eller Nisse, der er fuld af Spilopper, og den fortæller med megen Humor om hans 2 første Levedage.	[S. 42]
	Han gøres til en Søn af Zeus og Maia (Morlil), der lever i en Hule paa Kyllenebjærget i det kvægrige Arkadien. Han kom til Verden en Morgenstund, men havde straks Hovedet fuldt af Skælmsstykker, saa at han listede sig op af Svøbet og ud af Hulen. Han mødte en Skjoldpadde, som han bar hjem, dræbte, og af dens Skal dannede han den første Lyre, spillede og sang en improviseret Vise om sine Forældres Kærlighed og sin egen Fødsel. Derefter lagde han sig igen til Ro i sit Svøb.	
	Atter forlod han Hulen og gik paa Vandring. Ved Solnedgang naaede han til Pierien, hvor han fandt Gudernes Kvæg og tog 50 Okser, der tilhørte Apollon. Disse lod han gaa baglæns foran sig, og for at gøre sine egne Spor ukendelige bandt han Myrtegrene under Fødderne ^[15] . Da han henad Morgenstunden naaede til Alpheiosfloden, drev han dem ind i en Hule, tændte Ild, slagtede 2 af dem, stegte Kødets og spændte Huderne ud paa Klippen. Derefter vendte han hjem og smuttede som en Taage ind gennem Dørlassen. ^[16] Han lagde sig til Rette i sit Svøb og trykkede Lyren ind til sig.	
	Apollon faar imidlertid Nys om, hvor Tyven er, og kommer til Kyllenes Bjærghule. Hermes nægter at vide Besked og tilbyder at bekræfte sine Ord med Ed; for øvrigt blinkede han med Øjenlaagene, trak Brynene til Vejrs, saa snart paa en Ting, snart paa en anden og gav sig til at fløjte for at tilkendegive sin fuldstændige Ligegyldighed for Apollon. De gaar til Zeus for at lade ham skille Trætten, Svøbesebarnet foran. Zeus morer sig og sender dem ud for i Fællesskab at lede efter det tabte Kvæg; det findes, og der indgaas et Forlig, hvorved Hermes beholder Kvæget, men overlader Apollon sin Lyre.	[S. 43]

Hestia.

Det
almindelige
Grundlag.

Arnen er Centret i den primitive Menneskebolig. Der tilberedes Maden, derfra faar man Lys og Varme, om den samles familiens Medlemmer efter endt Arbejde for at samtale og hvile. Den store Betydning, som Arneilden har i Familiens daglige Liv, forklarer visse symbolske og magiske Handlinger, der foretages hos forskellige Folk paa Jorden; saaledes stødes f. Eks. ved Bryllupper hos Santalerne brændende Trækul fra Kvindens Hjem i en Morter, og Emmerne slukkes med Vand; derved slukkes for hende Ilden i hendes eget Barndomshjem, og hun hører nu kun hjemme i sin Mands Hus. Paa Øen Timor (øst for Java) maa Ypperstepræsten under Krig blive i Templet og Dag og Nat holde Ilden brændende. Gaar den ud, køles Kampmodet hos de fraværende Krigere.

Den græske
Hestia.

Den Guddom, der raadede for Arneilden, tænkte Grækerne sig kvindelig, enten fordi Ordet Hestia (Arne) er Hunkøn, eller fordi Ildens Pasning fortrinsvis paahviler de hjemmeblivende Kvinder. Hestia var Jomfru og en ærværdig Gudinde, som dyrkedes i *private Hjem*, hvor et nyfødt Barn 5 Dage efter Fødslen blev baaret rundt om Arnen og fik Navn og Gaver af Slægt og Venner; herved optoges Barnet som Medlem af Familien og blev givet i Husgudernes Beskyttelse^[17]. Staten opfattedes som en stor Familie, og i *Statens Hus* (Prytaneion, Raadhus) brændte den evige Ild, og der beværtede man de Landsmænd, man vilde hædre, og Udsendinge fra fremmede Folk. Statsarnens Ild vedligeholdtes af Kvinder, der endnu var unge Piger, eller som var Enker. Den oprindelige Hensigt med en saadan offentlig evig Ild er utvivlsomt den rent praktiske, altid at have et Sted, hvorfra man kan faa ny Ild, naar ens egen gaar ud; da unge Piger og Enker som Regel har mindre Arbejde at gøre for sig selv end gifte Kvinder, er det naturligt, at det tilfaldt dem at passe den offentlige Ild. Men til denne praktiske Grund til Statens evige Ild kom der snart en mere ideel; den fælles Statsarne mindede alle Borgerne om, at de havde fælles Fædreland og Gudsdyrkelse; naar man rejste til fremmede Lande for at bosætte sig der, tog man undertiden Ild med fra det hjemlige Prytaneion. Den var et Enhedsmærke, som en Rigsfane er det i vor Tid.

[S. 44]

Fremmede og hjælpeløse Mennesker søgte Tilflugt ved mægtige Menneskers Arne, som allerede Odysseus gør det i Alkinoos's Hus. Der beskærmedes de af Hestia, der som Beskytter af ydmygt bedende staar Zeus nær.

Nogen udpræget Personlighed blev Hestia ikke; i Grunden blev hun aldrig løsnet fra sit Element: Arneilden, og derfor fortælles der næsten heller ingen Myther om hende. I hendes Helligdomme saas ingen Statue af hende; den paa Altret altid brændende Ild var hendes ydre Billede.

[S. 45]

Aphrodite. (Adonis, Eros).

Aphrodite er
oprindeligt en
orientalsk
Gudinde.

De fleste semitiske Folk dyrkede en Frugtbarhedsgudinde, der paa de forskellige Steder havde forskellige Navne, f. Eks. Mylitta, Istar, Astarte, Asjtoret. Fra Orienten kom denne Gudinde med de søfarende foinikiske Handelsfolk ud til de græske Øer, navnlig Kypem og Kythera, eller til vigtige Handelsbyer paa Grækenlands Fastland som Korinth. Grækerne kaldte hende Aphrodite (vel blot en Fordrejelse af Asjtoret) og gav hende Tilnavnene: den kypriske eller den kythereiske^[18].

Aphrodites
Magtomraade.

Aphrodite er hos Grækerne som i Orienten en Frugtbarhedsgudinde — ikke nogen egentlig Ægteskabsgudinde, thi det er Hera; men hun vækker den pludseligt opdukkende Elskovslængsel i Guders og Menneskers Bryst. Hun har ogsaa Magt over alle Fugle, Land- og Vanddyr; Bjørne og Pantre følger hende logrende. Dyrkede Træer og Planter staar under hendes Beskyttelse, navnlig Roser og Myrter; hvor hun sætter sin Fod, spirer Græsset frem under hendes smidige Gang. Aphrodite selv maa bøje sig for Kærlighedens Magt; hun elsker saaledes den troiske Prins Anchises og faar med ham Sønnen Aineias; bekendt er ogsaa hendes Elskovsforhold til Ares, med hvem hun fik Sønnen Eros.

[S. 46]

Aphrodite paa
Olympen.

Allerede hos Homer er Aphrodite optaget i Gedefamilien paa Olympen; men hun er en halvvejs uhyggelig Dæmon, der lokker Helena til at forlade sit Hjem i Sparta. Helena føler det uværdige ved at være hos Paris i Troja; men hun magter ikke at rive sig løs fra Aphrodites Magt. En Mythe fortalte, at hun var opstaaet af Havets Skum og af Vestenvinden først ført til Kythera og dernæst til Kypem, hvor Horaerne smykkede hende med herlige Klæder, gav hende Gulddiadem paa Hovedet, fæstede Guldsmykker i hendes Ører og hængte gyldne Ringe om Hals og Bryst^[19]. Derefter førte de hende ind i de udødelige Guders Forsamling.

Adonis.

Livets Frugtbarhed er uadskilleligt forenet med Livets Undergang. Begge Dele kommer frem i den Mythe og den Kultus, som er knyttet til Adonis, Foraarets og Livsfornyelsens Gud, der baade elskes af Frugtbarhedsgudinden Aphrodite og af Dødsrigets strenge Dronning Persephone.

Mythen.

Myrrha hed en ung Kvinde, der blev forvandlet til et Træ, kort Tid før hun skulde være Moder. Det ufødte Barn udvikledes imidlertid stadigt bag Træets Bark, til denne en Dag brast, og en Dreng kom til Verden, som fik Navnet Adonis (af det foinikiske Adon, d. v. s. Herre). Først vandt han Aphrodites Kærlighed; men en Dag blev han dræbt af et Vildsvin og maatte gaa til Hades, hvor nu Persephone blev indtaget i ham. Aphrodite vilde dog

[S. 47]

ikke opgive ham, og ved de andre Guders Mellemløst bestemtes det, at han en Del af Aaret skulde være hos Persephone i Dødsriget, en Del hos Aphrodite paa Jordens Overflade.

Adoniskulten. Man fejrede Adonisfester paa noget forskellig Maade paa de forskellige Steder. Naar Festen fejredes om Foraaret, begyndte man med en Sørgehøjtid (Symbolet paa Adonis's Dvælen i Underverdenen), hvorefter der fulgte en Glædesfest (Symbolet paa hans Opstandelse). Fejredes derimod Festen om Sommeren, begyndte man med en Glædeshøjtid (Symbolet paa Aphrodites Samliv med Adonis); derefter fremstilledes hans Bortdragen, hvor man kastede et Adonisbillede, eller en Dukke, der forestillede Adonis, i Havet eller i en Kilde og sang: "Vær os naadig, kære Adonis, nu og til næste Aar. Venlig kom du, og kom venlig, naar du vender tilbage." Samtidigt kastede man ogsaa de saakaldte "Adonishaver" i Vandet; det var Kurve eller Potter, der var fyldte med Jord, og hvor man i Løbet af 8 Dage havde faaet en Del Planter til at spire frem i den stærke Solvarme. De smaa Adonishaver repræsenterer alt det nye, der spirer frem i Planteverdenen om Foraaret. Adonis, der ved Festerne repræsenteres af Dukken, er Guden for al denne Livsfornyelse. Mythen fortalte, at Anemonen, Foraarets Blomst, spirede frem af hans Blod, dengang Vildsvinet dræbte ham.

Nedkastningen i Vandet af Adonisduken og Adonishaverne har magisk Hensigt; man vil derved skaffe sig Regn nok til næste Aars Afgrøde.

Nordisk Parallel. I nordisk Mythologi fortælles om Kong Skjold, at han som lille Barn kom ene paa et fremmed Skib uden Styrmand fra ukendte Egne; han blev Landets Konge og drog senere atter bort paa samme Maade, som han var kommet. Skjold er oprindeligt en Frugtbarhedsguddom, der kommer og forsvinder paa samme Maade som Adonis. [S. 48]

Eros. Aphrodites Søn Eros fremstilles som en drømmende Yngling i den Alder, hvor Erotiken begynder at vaagne. Han har Vinger, vel for at betegne ham som den allesteds nærværende dæmoniske Guddom. Han er væbnet med Bue og Pil, hvormed han saarer Mennesker, eller ogsaa med en Fakkell.

Om hans Forbindelse med Psyche fortæller en sen Forfatter flg.:

Der var engang en Konge og en Dronning, som havde 3 Døtre, af hvilke den yngste hed Psyche. Hun var saa smuk, at Menneskene af Beundring for hende glemte selve Aphrodite, der blev vred herover, og for at ydmyge Psyche befalede hun Eros at vække hendes Kærlighed til det usleste Menneske. Men Eros blev selv forelsket i Psyche, og en blid Vestenvind bortførte hende til et Palads, hvor hun nød alle Herligheder og opvartedes af usynlige Tjenerinder. Naar det blev Nat, kom Eros til hende; men inden Dagslyset brød frem, var han atter forsvundet. Af Nysgerrighed efter at lære sin elskede at kende, tændte Psyche en Nat — trods Forbud af Eros — en Lampe og saa da hans skønne, ungdommelige Skikkelse. Hendes Haand kom til at ryste af Sindsbevægelse, saa at hun spildte noget af den hede Olie fra Lampen ned paa den sovende Gud, som vaagnede op og straks forlod Psyche, der trods al Søgen ikke mere kan finde den forsvundne Gud. Til sidst gaar hun til Aphrodite, der ikke alene er vred paa hende, men ogsaa paa Eros for hans Ulydighed. Aphrodite paalægger hende haarde Prøvelser; men Eros, der imidlertid er blevet helbredet for sit Saar fra den hede Olie, kommer hende til Hjælp og faar af Zeus Tilladelse til at indføre hende i de olympiske Guders Kreds. [S. 49]

Dette Eventyr om Eros og Psyche er den ældst kendte Opskrift af en vidt udbredt Fortælling om en Hustru, der bryder sin overnaturlige Ægtefælles Paabud og derfor mister ham og først faar ham tilbage efter mange Prøvelser.^[20]

Billeder af Eros og Psyche træffes ofte baade paa hedenske og kristne Sarkofager og Gravbilleder.

Demeter og Persephone.

Demeter. Demeter er en Agerdyrkningsgudinde (en chthonisk Gudinde), der snart opfattes som en Gudinde for selve Jorden, som en "Moder Jord" (Gaia), men hyppigere som Gudinde for det paa Jorden voksende Korn, "den tørre Afgrøde", mens "den fugtige Afgrøde" (Vin og Frugt) skænkes Menneskene af Dionysos.

Demeter er altsaa en Gudinde af lignende Art, som Hera oprindeligt var; men medens Hera hævedes op til at blive Himmeldronning i den olympiske Gudekreds, vedblev Demeter fortrinsvis at have sit Hjem paa og i Jorden, selv om en Mythe gjorde hende til Zeus's Søster og elskede. Hos Homer spiller hun kun en underordnet Rolle, en naturlig Følge af, at hun som Agerdyrkningsguddom væsentlig var en Gudinde for Bønder, som kun stod i fjærnere Forhold til den Overklasse af Riddere, om hvis Liv og Kamp Iliaden og Odysseen fortæller. [S. 50]

Magiske Handlinger knyttede til Demeter.

Flere magiske Handlinger, der gik ud paa at sikre sig rigelig Høst, sattes i Forbindelse med Demeter; Ved Thesmophoriefesten,^[21] en agrarisk Fest, der fejredes ved Saatid om Efteraaret af Kvinderne til Ære for Demeter, kastede man Svin, hvilke Dyr paa Grund af deres Frugtbarhed var helligede Frugtbarhedsgudinden Demeter, ned i underjordiske Huler, hvorfra man atter tog raadne Kødstykker op (rimeligvis af de Dyr, der var kastede ned ved det foregaaende Aars Thesmophoriefest) og blandede disse med Sædekornet for

derved at sikre sig rigelig Afgrøde^[22].

Al Plantevækst er afhængig af Solen, og naar man ikke havde Sol nok, tændte man store Baal for gennem saadanne kunstige Sole ad magisk Vej at tvinge den virkelige Sol til at give Lys og Varme nok til Planter, Dyr og Mennesker. Man kunde ogsaa tænde Fakler og med disse løbe rundt om Markerne; ved dette Fakkelløb udbredte man Ilden over saa stor en Strækning Land, som det overhovedet var muligt, og derved øgedes Jordens Frugtbarhed.

Demeters
Attributer.

Paa Grund af Faklens Anvendelse til Fremme af Frugtbarheden tænkte man sig almindeligt, at Demeter selv bar Fakler. Desuden udstyredes hun med Aks og Valmuestængler med Frøkapler paa. Valmuekaplen er paa Grund af sine mange Frø, ligesom Granatæblet ved sin Kærnerigdom, blevet et naturligt Symbol paa Frugtbarhed. Desuden maa det huskes, at Valmuefrø i Oldtiden ligesom nutildags var et yndet Krydderi oven paa Brød. Ofte tænktes Demeter ledsaget af Slanger, Jordens og derved ogsaa Frugtbarhedens Dyr, og derfor naturlige Ledsagere for Frugtbarhedsgudinden.

[S. 51]

Demeter,
Kore,
Persephone.

Demeter er en moderlig Gudinde og har en Datter Kore, ☽: Pigen. Forskellig fra dem er oprindeligt Persephone, der hos Homer er Underverdenens frygtelige Herskerinde, snart Enehersker, snart Hades's Dronning; men Persephone trænger sig ind paa Kores Plads og bliver en Datter af Zeus og Demeter, der udvikles til at blive den eneste rigtige Moderskikkelse, græsk Mythologi kender. Og der digtedes en Mythe om, hvorledes Persephone var blevet Dronning i Dødsriget.

Persephones
Bortførelse.

Persephone gik en Dag og plukkede Blomster paa en Eng, da Jorden pludseligt aabnede sig, og Underverdenens Gud, Hades, kom til Syne, kørende paa sin Vogn. Han røvede den unge Pige og lod Hestene sprænge af Sted igen ned i Underverdenen. Demeter blev fortvivlet, tog 2 Fakler i Hænderne og søgte hende over hele Jorden uden at unde sig Hvile eller Mad. Til sidst aabenbarede Solguden Helios hende, at Persephone beklædte den ærefulde Stilling som Dronning i Underverdenen; men dette trøstede ikke Demeter. Sorgen gjorde hende grim, saa at hun kom til at ligne en gammel, udslidt Amme, der tjener i en Stormands Hus. I sin Forbitrelse hindrer hun al Frugtbarhed. Jorden bærer ingen Afgrøde, Dyrene faar ingen Unger, Menneskene ingen Børn, og intet Offer kan bringes de u dødelige Guder. Zeus søger nu at mægle, og Hades maa lade Persephone vende tilbage til Lyset. Men forinden svinger han Kærnen af et Granatæble over sig selv og giver hende den saa at spise; hun kan da ikke mere helt frigives fra Underverdenen, men maa tilbringe en Del af Aaret hos Hades, Resten hos sin Moder^[23]. Hermed lod Demeter sig forsone, og hun gav Jorden Frugtbarheden tilbage.

[S. 52]

Dionysos.

Almindeligt
Grundlag.

Naturfolk er ofte meget nervøse, dels fordi de lever omgivet af Farer paa alle Kanter, dels fordi de har færre Kundskaber og derfor er lettere at forskrække. Ikke alene uforudsete Begivenheder kan faa dem til at tabe deres Sindsligevægt; men de anvender ofte kunstige Midler (stærke Drikke, larmende Musik og vilde Danse) for at hensætte sig selv i en nervøs Ophidselsestilstand, hvor det føles, som om Sjælen har forladt sit Legeme og hævet sig til Samfund med Gud (Ekstase), eller som om en Gud er steget ned og har taget Bolig i ens Sjæl (Enthusiasme).

Thrakerne.

Oldtidens Thrakere fejrede saadanne tøjlesløse Fester til Ære for en Gud, som i Grækenland blev kendt under Navnet Dionysos. Det var en Frugtbarhedsgud, en Sommergud, der ligger i stadig Krig med Vinteren. Om Efteraaret sejrer Vinteren og driver Sommerguden bort; men om Vaaren kommer Sommerguden tilbage og blinder Vinteren eller stikker Øjnene ud paa ham. Denne Tanke ligger bag en Mythe, Homer fortæller om Kong Lykurgos (= Vinteren), der drev Dionysos paa Flugt, saa at han maatte gemme sig i Havet; men til Straf tog Guderne Lykurgos og blindede ham.

[S. 53]

Thrakerne fejrede disse Fester (Orgier) om Natten ude paa Bjærgene for lettere at hidse Nerverne ved det hemmelighedsfulde Mørke og den vilde Natur; man bar Fakler i Hænderne, Metalbækkenerne skingrede, Paukerne dundrede, og Fløjternes Toner skar gennem Spektaklet, mens Deltagerne, der mest bestod af Kvinder, styrtede af Sted i Hvirveldanse og ved høje Raab søgte at vække den slumrende Natur til nyt og frugtbart Liv ved Vaarens Komme. Derfor gjaldt det om ved Benyttelse af alle Midler at føle Gudens stærke Kræfter strømme gennem sit eget Legeme. Fstdeltagerne svingede Slanger i Hænderne og lod dem glide inden for Klæderne langs deres Legeme; thi Slanger er en Aabenbaringsform for Frugtbarhedsguden Dionysos, og den, der kommer i Berøring med Guden, fyldes af hans Styrke. Dionysos aabenbarede sig ogsaa i de tilstedeværende Offerdyr; i helligt Raseri styrtede Fstdeltagerne sig over dem, rev dem i Stykker og spiste dem raa for paa denne Maade at optage Guden i sig; endvidere klædte man sig i Offerdyrets aftrukne Skind for ogsaa derved at blive et med Gud. Hele denne ejendommelige Kultus svarede til de religiøse Forestillinger, man havde om selve Guden Dionysos. Over alt hvor han drog hen, tænktes han at være ledsaget af en Skare rasende Nymfer, de saakaldte Mainader, og af de kaade mandlige Satyrer med deres Høvding, den gamle Silen.

[S. 54]

Dionysos
trænger ind i

Den dionysiske Ekstase var oprindeligt noget ret fremmed for Hellenerne. Homer kender den dog allerede; men Dionysos er hos ham endnu ikke Medlem af Gedefamilien paa

Grækenland. Olympen. Paa Parthenonfrisen sidder han derimod i deres Kreds som en af deres egne. I Mellemtiden har Dionysosdyrkelsen sat sig fast i Grækenland. Det har været en religiøs Gæringstid, hvor Landet var oversvømmet af de saakaldte Bakider (Forkyndere) og Sibyller 3: Mænd og Kvinder, der i dionysisk Begejstring profeterede om dunkle Ting, rensede for Synd og helbredede for Sygdom (Sygdom og Besmittelse er jo for den primitive Mand en Virkning af onde Aander, der kun er synlige for Seeren, som derfor alene er i Stand til at bringe Hjælp).

Modstanden mod Dionysos. Denne nye Kultus havde megen Modstand at overvinde, inden den trængte igennem. Spor af denne Kamp findes i forskellige Sagn.

I Orchomenos i Boiotien vilde Kong Minyas's tre Døtre ikke deltage i Orgierne, men blev hjemme og passede Hus og Væv. Herved vakttes Dionysos's Vrede. Han lod Ranker af Vedbend og Vin slynge sig om Væverstolene, og fra Loftet dryppede Vin og Mælk. Gudens Vælde gjorde de tre Kvinder ude af sig selv, saa at de sønderrev den enes lille Søn, som om det var en Hjortekalv, og stormede vedbendsmykkede ud til Mainaderne paa Bjærgene, glemmende alle huslige Pligter.

Pentheus, Konge i Theben, modsatte sig ligeledes Dionysosdyrkelsen, hvori baade hans Moder og Mostre deltog ude i Bjærgskovene. For at udspejle dem gemte han sig mellem Grenene paa et højt Fyrretræ; men Kvinderne opdagede ham, rykkede med Raseriets Kræfter hele Træet op og søndersled ham Lem for Lem. Hans egen Moder satte hans afrevne Hoved paa en Thyrsosstav og viste det triumferende frem, som var det Hovedet af en Løve, dræbt paa Jagt.

[S. 55]

Sejren. Naar Dionysoskulten alligevel trængte sejrrikt frem, var Grunden først og fremmest den, at her bødes der Grækerne noget virkeligt nyt. Olympens Guder levede i ophøjet Ro deres eget Liv, og til dem kunde ingen dødelig komme; naar Livet var forbi, maatte Menneskets Sjæl til det trøstesløse Hades. Men den dionysiske Religion imødekom en almenmenneskelig Trang til at lade sig henrive til Begejstring og svælge i mystiske Tanker og Fantasier, til at føle sig hævet ud over sine egne snævre Grænser og blive et med Gud.

En praktisk Støtte fandt den nye Religion i Delphoi. Apollon delte sin Magt med den nye Gud, og ved Vintertid, naar Apollon er borte fra Delphoi, fejrede man paa Parnassets Tinde orgiastiske Fester for Dionysos, ligesom Oraklet søgte at udbrede Dionysosdyrkelsen til Egne, hvor den endnu ikke var kendt.

Dionysos i Grækenland. Dionysos vedblev paa græsk Grund at være den Gud, der vækker Ekstasen i Mennesker, og han vedblev at være en Frugtbarhedsgud, der ikke alene gav den begejstrende Vin, men ogsaa beskyttede anden Træavl og Agerdyrkning. Vedbendbladene vedbliver at holde sig grønne om Vinteren, naar andre Planter visner; derfor blev denne Plante naturligt helliget Frugtbarhedsguden Dionysos. Men derimod søgte Grækerne med deres Sans for Orden og Harmoni at omskabe de tøjlesløse Nattesværmerier til mere regelbundne Fester.

Ligesom Hermes var Dionysos i Grækenland baade Gud for Frugtbarhed og for de døde Sjæle. Den under Hermes omtalte Anthesteriefest fejredes i Slutningen af vor Februar, hvor Foraaret begynder i Grækenland; den varede 3 Dage og gjaldt baade for Dionysos og de døde Sjæle. Vinen fra forrige Aars Høst var nu afgæret, man stak Vinbeholderne an og bragte et Førsteoffer deraf til Dionysos, inden man selv begyndte at bruge den. Man smykkede sig med Blomster, maskerede sig, gik i festlige Processioner, hvor man drillede hinanden med Liv og Lyst, drak om Kap, afholdt Væddekampe og fejrede saaledes den nye Vaars og Frugtbarhedsgudens Komme. Samtidigt forsømte man ikke at sætte rigelig Mad og Drikke frem for Sjælene, som kom paa Besøg i de levendes Huse.

[S. 56]

Dramaet. Ud af Dionysosfesterne voksede de forskellige Arter af det græske Drama: Tragedie, Komædie og Satyrspil, uden at vi ved noget om, hvorledes dette er foregaaet i Enkeltheder. Den første egentlige Tragedie opførtes i Athen 534, men de ældste opbevarede er fra de store Perserkampes Tid. Hvad Ordet Tragedie betyder, er usikkert. Udgangspunktet for Komædien (Optogssang) er private Optog, hvor man fejrede Dionysos, sang kaade Sange og slog om sig med Vittigheder, der sigtede til Døgnets Begivenheder. Omkring 487 tog Staten Ordningen af disse Optog i sin Haand, og deraf udviklede sig den egentlige Komædie. Den tredje Art var Satyrspillet, kaldet saaledes, fordi Koret bestod af Satyrer.

Dionysos's ydre Skikkelse. Dionysos havde mange Skikkelser. Navnlig tænkte man sig ham til Stede ved de orgiastiske Fester i Tyreskikkelse, og Deltagerne kunde derfor smykke sig med Tyrehorn for at efterligne deres Gud. Han tænktes ogsaa som et Træ. Af et Træ kunde man hugge de nederste Grene bort, saa kun Stammen blev tilbage, hænge en Kappe der omkring og sætte en Maske oven over Kappen, mens man lod Grenene foroven blive siddende, — og Billedet af Guden var færdigt. Billedhuggerkunsten fremstillede ham i Menneskeskikkelse, først som en ældre, skægget Mand, senere som en Yngling med ret kvindagtig Legemsbygning.

[S. 57]

En Mythe fortalte, at Dionysos engang blev fanget af Sørøvere, der ansaa den smukke, unge Mand for en Fyrstesøn, som de vilde tjene gode Løsepenge paa. Men Guden lod dem føle sin Vælde. Vinranker og Vedbend slyngede sig om Master og Tovværk, en Strøm af

Vin skyllede hen over Dækket, og Guden selv blev til en Løve, der styrtede løs paa Søfolkene, som i Forfærdelse sprang i Havet og blev forvandlede til Delfiner.

Guden træder i denne Mythe frem som Løve, som Vedbend og Vinranker, som Vin og som Menneske. Naar han kommer paa et Skib, maa det huskes, at det er en almindelig mythologisk Forestilling, at der er Vand mellem Guder og Mennesker (S. 15), og det ligger da nær at tænke sig, at naar Dionysos om Foraaret vender tilbage til Mennesker, kommer han om Bord paa et Skib, der kan være ledsaget af Delfiner, og hvis Master være omvundne af Ranker (Smlgn. Kong Skjolds Ankomst paa et Skib, S. 47). I Smyrna fejrede man i Oldtiden Foraarsfester til Ære for Dionysos, hvor et Skib i festligt Optog førtes gennem Gaderne. Af Vasebilleder fremgaar det, at man ogsaa i Attike har foranstaltet dionysiske Optog, hvor et Skib blev ført af Sted paa en Vogn.

Dionysos paa
Olympen.

I det olympiske Selskab optoges Dionysos som en Søn af Zeus og den thebanske Kongedatter Semele; Theben var jo et Sted, hvor Dionysosdyrkelsen tidligt vandt Indpas. Hera, der blev skinsyg paa Semele, lokkede hende til at bede Zeus vise sig i al sin Vælde, hvad den dødelige Kvinde ikke kunde taale; men hun fortæredes af Himmelkongens Ild. Zeus tog det ufødte Barn ud af hendes Moderskød og gemte det i sit eget Laar til Fødslen, hvorefter Hermes bragte den spæde Dionysos til Nysabjærget (en poetisk, ikke en geografisk Lokalitet), hvor Nymferne opfostrede det.

[S. 58]

IV. Lyslande og Afgrunden.

Der fandtes hos Grækerne, som hos mange andre Folk, en vidt udbredt Tro paa, at Menneskenes Sjæle efter Døden flyttede ned hver i sin Grav, hvor de da fortsatte deres Tilværelse, væsenligt paa samme Maade som i levende Live. Men ved Siden deraf fandtes der ogsaa hos Grækerne forskellige Forestillinger om fælles Dødsriger, der snart tænktes lyse og lykkelige, snart skumle og mørke.

I. Lyslande.

Elysion og de saliges Øer var saadanne herlige Dødsriger, der laa langt mod Vest, hvor Solen syntes at gaa ned i et stort Hav. Mellem levende og døde tænkte man sig, der var Vand ligesom mellem Guder og Mennesker. For almindelige dødelige var der ingen Adgang til disse Steder; men Guderne kunde gøre en Undtagelse, med hvem de vilde, fri dem for Dødens Smerte og henflytte dem hertil. Da Menelaos blev gammel, førte Guderne ham til Elysion, ikke fordi han personlig havde gjort sig fortjent dertil; men fordi han var gift med Zeus's Datter Helena.

Et tredje Navn for dette lykkelige Land i Vest var Hesperidernes Have. Hesperiderne var Døtre af Natten og vogtede i deres Paradishave et Træ, der bar gyldne Æbler og vogtedes af en Slange. Denne Kostbarhed var en Bryllupsgave fra Jorden til Hera, dengang hun ægtede Zeus.

[S. 59]

II. Afgrunden.

Et, som Regel mørkt og skummelt, Dødsrige tænktes i Jordens Indre.

Sædvanlige
Hadesforestillinger

De sædvanlige Forestillinger om Hades, saaledes som de navnlig findes hos Homer, skildrer dette Sted som et mørkt og fugtigt Opholdssted, saa uhyggeligt, at Achilles foretrækker at trælle for en fattig Mand paa Jordens Overflade fremfor at være den øverste Herre blandt de døde Skygger. Floden Styx danner Grænsen mellem Hades og Oververdenen, og Færgemanden Charon er uafladeligt i Bevægelse for at sætte de døde over.

Forskellige onde Dæmoner hører hjemme i dette Dødsrige. Mest kendt er Kerberos. Naar en død er lagt i Graven, opløses Kødets hurtigt, og de nøgne Knokler bliver tilbage. Denne Opløsningsproces forklarede Grækerne sig ved at antage, at der i Jorden levede et Uhyre, Kerberos, der flængede de dødes Kød fra Knoklerne. Senere ændredes Opfattelsen af Kerberos, der nu blev en Porthund, der stod paa Vagt foran Indgangen til Kongepaladset i Dødsriget.

En lignende Dæmon som Kerberos er Eurynomos (den-om-sig-ædende), der paa et Maleri var fremstillet sortblaa som en Spyflue og siddende paa et Gribbeskind, i Færd med at flænge Kødets af Ligene med sine Hugtænder.

Ogsaa Erinyerne, oprindeligt myrdede Menneskers Sjæle, der færdedes paa Jordens Overflade for at straffe Morderne, fik tidligt Plads i Hades, hvorfra de kunde vende tilbage til Jorden, navnlig for at straffe visse grove Forbrydelser som Mord og Mened. Som Tugteredskeer anvendte de Svøber og Fakler.

Hadesopfattelsen
i de eleusinske
Mysterier.

De, der lod sig indvie i de saakaldte eleusinske Mysterier, der fejredes til Ære for visse underjordiske Guddomme, haabede derved at gøre sig fortjente til en særlig lykkelig Lod, naar de efter Døden skulde ned i Dødsriget. De ventede en Tilværelse i Lys og Lykke, hvor de skulde danse paa blomsterrige Enge.

[S. 60]

Orphikernes
Hades.

Orphikerne var en religiøs Sekt, inden for hvilken der fandtes flere Retninger.

En orphisk Retning lovede de indviede en evig Rus, liggende til Bords i Hades med Kranse om Hovedet, mens deres Slægt levede efter dem paa Jorden. De uindviede derimod skulde

kastes i Pølen. — Rusen er det naturlige Middel til guddommelig Inspiration, til Sjælens Løftelse. Meningen med Mudderpølen er den, at det Menneske, der ikke i levende Live har gennemgaaet de orphiske Renselser med Mudder, i al Evighed skal døje denne Renselse i Hades uden nogensinde at blive religiøs "ren".

En anden orphisk Retning lærte Sjælevandring. Naar Sjælene kom til Hades, dømtes de af Minos, Aiakos og Rhadamanthys; de gode sendtes til de saliges Øer; de uheldredeligt onde nedstyrtes til Tartaros; de, der kunde forbedres, straffedes dels i Hades, dels sendtes de tilbage til Jordens Overflade for at leve et eller flere nye Liv, til de var rensede nok til at slippe ud af "Kredsen" (af bestandigt nye Inkarnationer).

Hades bliver til et Helvede.

Den gammeldags græske Religiositet tog Livet, som det var, og spekulerede ikke over, om det var retfærdigt eller ikke. Da græsk Religiositet var naaet til at tumle med Tanker om Synd og Straf, mente man, at Synderne skulde straffes *før* Døden; skete dette ikke, var man ogsaa tilfreds med, at Syndernes Børn eller Børnebørn blev straffede; saaledes hos Solon. Først da den gamle Slægtsfølelse var afløst af Følelsen for Individet som Enkeltperson, der selv skal staa til Regnskab for sine egne Handlinger, og da man endvidere var naaet til Troen paa en virkelig og ikke skyggeagtig Tilværelse efter Døden, var der Mulighed for en Tro paa et Pinestød i egentlig Forstand efter Døden, et Helvede. Af Pinemidler anvendtes — foruden den før nævnte Mudderpøl — navnlig Ild. Ilden havde tidligere været opfattet som et Renselsesmiddel (smlgn. Achilles's Ilddaab og den katholske Opfattelse af Skærsilden), men blev nu til et Strafferedskab (smlgn. Erinyernes Fakler). Man befolkede ligeledes Hades med vilde og gloende Mænd, der bandt Hænder og Fødder paa de skyldige og slæbte dem af Sted over Torne og Tidsler. Denne Tro skyldtes navnlig Orphikerne.

[S. 61]

I dette Helvede anbragtes først og fremmest Menedere, Fadermordere og Tempelrøvere; dernæst ogsaa en Del mythiske Personer, der før havde lidt deres Straf paa Jordens Overflade. *Ixion* havde modtaget særlige Gunstbevisninger af Zeus; men han var utaknemlig og vilde øve Vold mod Hera; til Straf blev han bundet til et glødende Hjul og for oprindeligt af Sted gennem Luften, men fik nu Plads i Hades. *Tityos* havde paa samme Maade villet forgribe sig paa Leto og fik derfor til Straf sin Lever (Sanselighedens Sæde) hakket ud af 2 Gribbe. Afstraffelsen foregik oprindeligt paa Jordens Overflade, senere i Underverdenen. *Sisyphos* og *Tantalos* hører oprindeligt hjemme i Oververdenen, hvor de er Eksempler paa Menneskelivets forgæves Møje og Anstrengelse. Naar ogsaa de — formentlig under orphisk Indflydelse — flyttes til Hades, bliver de afskrækkende Eksempler paa, hvilket uroligt Liv de maa føre efter Døden, som i Livet har forsømt de orphiske Renselser. *Sisyphos* ruller en Sten op ad en Bakke; men hver Gang han naar Toppen, triller den ned igen. *Tantalos* staar sulten og tørstig i Vand til Knæene og med saftige Frugter over sit Hoved, uden at kunne naa nogen af Delene; thi Vandet løber bort, og Grenen svajer til Vejrs, hver Gang han strækker Armen ud efter det ene eller det andet.

[S. 62]

Ordliste.

[S. 63]

Acheron, [16](#).

Achilles, [10](#), [59](#), [61](#).

Adonis, [6](#), [46](#)—[48](#).

Agamemnon, [7](#), [10](#).

Aiakos, [60](#).

Aigiden, [21](#), [24](#), [31](#). Aigide betyder Gedeskind. En Dragt af Gedeskind var i gammel Tid alm. for alle græske Mænd og Kvinder, og langt ned i Tiden vedblev en saadan at bruges af jævne Bønder. I Kamp og Slagsmaal kunde et Skøde af en saadan Skindkoftes lægges over Armen som Skjold. Religionen er konservativ, og Rester af den gamle Skinddragt bevarede hos visse Guder, navnlig Zeus og Athena som et Skjold, en Mantille over Bryst og Ryg eller et smalt Skærf tværs over Brystet. — Men Aigiden er ogsaa et Trolddomsvaaben, der dels ægger Kampmodet hos Vennerne (II. 2, 446; 11, 4), dels slaar Fjenderne med Rædsel (II. 15, 229). Aigiden kan altsaa bruges som Medusahovedet (se der), og dette tænkes da ofte siddende midt i Aigiden.

Aisa, [18](#).

Aloaderne kaldtes de to Brødre *Otos* og *Ephialtes*. De voksede hvert Aar 1 Alen i Bredden og 1 Favne i Højden. De truede med at stable Ossa oven paa Olympos og Pelion oven paa Ossa for at komme de olympiske Guder til Livs; men Apollon dræbte dem.

Amaltheia. Den vilde Bjærgged — af Nutidens Grækere kaldet Agrimi — dyrkedes paa Kreta, i Delphoi og paa flere af Øerne. En saadan Ged, Amaltheia, skulde have diet Zeus som spæd. Til Løn blev den til en Stjerne (Capella, = Geden), dens Horn blev til Overflødhedshornet.

Ambrosia og **Nektar** er Gudernes Spise og Drik. Dødelige kan faa evigt Liv ved at nyde A. og N. Undertiden bruges A. baade som Salve, Sæbe, Parfyme og Middel mod Saar.

Amphitrite, [25](#), se Nereus.

Anadyomene, den af Havet opdukkende. Tilnavn til Aphrodite.

Aphrodite, [11](#), [28](#), [37](#), [41](#), [45](#)—[49](#).

Apollon, [17](#), [26](#), [33](#)—[35](#), [37](#), [42](#), [43](#).

Ares, [7](#), [16](#), [17](#), [28](#), [29](#), [46](#).

Artemis, [17](#), [24](#), [36](#), [37](#), [38](#). Den saakaldte ephesiske Artemis var en Frugtbarhedsgudinde, som Grækerne optog og sidestillede med Artemis. Hun omtales i Apostlenes Gerninger Kap. 19. [S. 64]

Asklepios, Opr. en i Jordens Indre boende Guddom, der tænktes som Slange, og som gav Oplysninger om Fremtiden og helbredede Sygdomme. Senere tænktes han i Menneskeskikkelse som Heros og fik Slangen til Attribut. Han ansaas da for at være Søn af Lægeguden Apollon, for selv at være Læge og at have en Datter *Hygieia*, Sundhed.

Asjtoret, [45](#).

Astarte, [45](#).

Athena, [17](#), [29](#)—[33](#), [41](#).

Atropos, [18](#).

Bakchos, Navn for Dionysos.

Bakide, [54](#).

Boreas, se Vindene.

Chaos, [11](#).

Charis, ¹⁾ Ynde. Menneskelige Bestræbelser kan være saa vellykkede, de være vil, og dog ikke behage andre, hvis de er uden Charis, og den kan ingen give sig selv. Ingen Festlighed lykkes, hvis ikke Charis kaster sin Ynde over den. ²⁾ Gudinden for Charis. Sædvanligt omtales 3 Chariter: *Aglaia* (festlig Glans), *Euphrosyne* (Munterhed), *Thaleia* (blomstrende Festglæde). Undertiden optræder de som Aphrodites Terner.

Charon, [59](#).

Cheiron, en viis Kentaur, der opdrog Asklepios og Achilles.

Daktyl, [22](#).

Daphne, en Nymfe, som Apollon elskede og forfulgte; i sidste Øjeblik blev hun forvandlet til et Laurbærtræ, (paa Græsk: Daphne). — Allerede i ældgammel Tid stod der i Delphoi et Laurbærtræ, et guddomsfyldt Træ som Zeus's Eg i Dodone. Laurbær ansaas for at kunne holde Dæmoner borte og rense for Smitte. Da Apollon kom til Delphoi, blev dette Træ draget ind i hans Kultus, idet Pythia bedøvede sig ved Duften af brændt Laurbærtræ, inden hun steg ned i Hulen. Denne rituelle Handling har da givet Anledning til den omtalte ætiologiske Mythe.

Demeter, [16](#), [17](#), [49](#)—[52](#).

Deukalion, [14](#), [15](#).

Dike, [21](#).

Dione er hos Homer ved Zeus Moder til Aphrodite.

Dionysos, [15](#), [16](#), [17](#), [28](#), [39](#), [41](#), [49](#), [52](#)—[58](#).

Dryader, se Nymfer.

Echo, se Narkissos.

Eileithyia, Fødselsgudinde.

Eirene, se Horaerne.

Elysion, [58](#).

Endymion, se Selene.

Enyallos, en Krigsgud, der snart opfattedes som et med Ares, snart som hans Søn. [S. 65]

Eos, ¹⁾ Morgenrøden. ²⁾ Morgenrødens Gudinde. Hun bortførte den troiske Prins *Tithonos* til sin Bolig og bad Zeus give ham evigt Liv, men glemte at bede om evig Ungdom, saa han snart blev ganske alderdomssvækket. Hun forvandlede ham da til en Cikade (et Insekt,

hvis Piben høres overalt i Syden, men som sjældent ses.) Derved undgik hun at se hans alderdomssvækkede Legeme, men hørte stadigt hans Stemme. (Meningen med Fortællingen er vel at indprente en ogsaa andetsteds fra kendt filistrøs Moral: Vær nøjagtig i din Bøn til Guderne). — Eos elskede ogsaa Jægeren *Orion*, hvem Artemis dræbte af Skinsyge.

Ephialtes, se Aloaderne.

Epimetheus, [13](#).

Erechtheus, ♂: Kløveren. E. var opr. en Lyngud, der ved Nedslog havde frembragt en Revne i Klippen under Erechtheions nordlige Forhal. Han fortrængtes af Poseidon, der ogsaa kunde spalte Jordskorpen, og sank ned til at være Heros. [29](#), [30](#), [32](#).

Erichthonios, [32](#).

Erinyerne, [59](#), [61](#).

Eris, Uenighedens Gudinde.

Eros, ¹⁾ kosmogonisk Gud, [11](#). ²⁾ Aphrodites Søn, [46](#)—[49](#).

Euros, se Vindene.

Eurynomos, [59](#).

Gaia, [11](#), [12](#), [49](#).

Gaiaochos, [24](#).

Galateia, se Nereus.

Ganymedes, en troisk Prins, den smukkeste af alle dødelige, blev optaget til Olympen for der at fungere som Mundskænk. [21](#).

Giganterne. Da Kronos lemlæstede sin Fader, faldt Bloddraaberne paa Jorden, og deraf opstod G. De var vilde og raa, havde store Vinger og Slangefødder. Paa Phlegrasletten kæmpede de med de olympiske Guder, der først sejrede, efter at Herakles var kommet til Hjælp.

Hades, ¹⁾ Dødsriget, [7](#), [16](#), [41](#), [46](#), [55](#), [59](#)—[62](#). ²⁾ Dødsrigets Gud, [12](#), [17](#), [51](#), [52](#).

Hamadryader, se Nymfer.

Hebe, [17](#).

Hekate, ¹⁾ Gudinde for de dødes Sjæle; hun holder til baade ved Husets Arne og paa Korsvejene, for begge Steder begravede man de døde, [34](#), [37](#). ²⁾ Lysgudinde, specielt Maanegudinde. Som saadan fremstilledes hun ofte i 3 tæt forbundne Skikkelser, (vel Symboler paa den tiltagende, fulde og aftagende Maane).

Hekatoncheirerne, Uhyrer med 100 Arme, Børn af Uranos og Gaia.

[S. 66]

Helios, [10](#), [51](#).

Hephaistos, [10](#), [11](#), [13](#), [17](#), [26](#)—[28](#), [32](#).

Hera, [11](#), [12](#), [17](#), [18](#), [22](#)—[24](#), [27](#), [28](#), [29](#), [35](#), [41](#), [49](#), [57](#), [58](#), [61](#).

Herakles, [9](#), [10](#), [13](#).

Hermes, [17](#), [37](#)—[43](#), [55](#), [58](#).

Hesperiderne, [32](#), [58](#).

Hestia, [15](#), [37](#), [43](#)—[45](#).

Horaerne, [46](#), unge Gudinder, hvis Hverv det er at aabne og lukke Himmelporten med en Sky. De er Gudinder for Aarstidernes Vekslen og for Lov og Orden i det menneskelige Samfund. Som Navne paa Horaer kan anføres: *Eunomia* (Lovmæssighed), *Dike* (Retfærdighed) og *Eirene* (Fred). De gøres til Døtre af *Zeus* og *Themis* (Sæd, Skik, Lov). *Plutos* (Rigdom) gøres til en Søn af *Eirene*.

Hyakinthos, en førhellenisk, under Jorden levende Gud, der dyrkedes i Nærheden af Sparta, til Apollondyrkelsen fortrængte ham. Der digtedes da en Legende om, at H. var A.'s Yndling, men at A. ved en Fejltagelse kom til at dræbe ham med en Diskos.

Hygieia, se Asklepios.

Hymenaios, Bryllupsgud.

Hyperboreer, et lykkeligt Æventyrfolk, som Oldtiden tænkte sig boende »nord for Nordenvinden«, idet Ordet aflededes af hyper, ovenover, og Boreas, Nordenvind. Moderne Sprogvidenskab hævder imidlertid, at Boreas opr. betød »Bjærgvind«, og at

Hyperboreer altsaa betegner »et saligt Folk paa den anden Side Bjærgene«. Fortællingerne om dette Folk afleder man af Forestillinger og Skikke, der hørte hjemme i Apollondyrkelsen i Delphoi og paa Delos.

Hypnos, Søvnens Gud.

Ino, se Leukothea.

Iris, 1) Regnbuen. 2) En Terne paa Olympen, der bruges som Gudernes, særligt Heras Sendebud.

Istar, [45](#).

Ixion, [61](#).

Kentaur, [8](#).

Kerberos, [59](#).

Kerykelon, [41](#).

Klotho, [18](#).

Kokytos, Graadens og Klagens Strøm, en Flod i Underverdenen.

Kore = Persephone.

Korybant, se Kybele.

Kronide eller **Kronion** = Kronos's Søn, hyppig Benævnelse for Zeus.

Kronos, [12](#), [13](#), [14](#).

Ktesios, [32](#).

Kybele, ogsaa kaldet »den store Moder«, »Gudernes Moder«, »den store Gudinde« eller »Rheia«, var en lilleasiatisk Naturgudinde af lignende Art som Gaia. Hendes Præster var de saakaldte Korybanter, der under Udøvelsen af deres hellige Handlinger hensatte sig selv og Menigheden i en sanseløs Ekstase. [S. 67]

Kykloper. Der gaves forskellige K. 1) 3 Kykloper (*Brontes*, *Steropes*, *Arges*) var Børn af Uranos og Gaia; de gav Zeus hans Lyn og Torden. 2) Smedesvende i Hephaistos's Værksted. 3) Homers Kykloper, enøjede Kæmper, der lever som Hyrder og staar i fjendtligt Forhold til Zeus. 4) Vældige Fortidsmennesker, der mentes at have opført de ældste Bygninger af store Stenblokke.

Lachesis, [18](#).

Lethe, Glemselens Strøm, Flod i Underverdenen.

Leto, [17](#), [35](#), [61](#).

Leukothea, en Havgudinde, der hjælper søfarende, der er i Nød. Opr. hed hun *Ino* og var en Datter af *Kadmos*; men for at undgaa sin Mand *Athamas*'s Efterstræbelser sprang hun i Havet, hvor hun blev optaget blandt Nereiderne.

Lyaios, (Løseren, Befrieren), Tilnavn til Dionysos.

Lykurgos, [53](#).

Maia, [17](#), [42](#).

Mainader, [53](#), [54](#).

Marsyas, en lilleasiatisk Silen, der baade optræder som Kildedæmon og Fløjtespiller. I Athen hed det sig, at Athena havde opfundet Fløjten. De to Fortællinger kombineredes saaledes, at A. skulde have opfundet Fløjten, men kastet den bort, fordi hun blev grim af at spille paa den. M. fandt da Fløjten og beholdt den. — Engang kom M. i Væddestrid med Apollon; men denne sejrede med sit Citharspil over M.'s Fløjtespil, og M. blev flaaet levende — en i sin Tid i Orienten alm. Straf. — Bag Mytherne om den asiatiske M.'s Musikinteresse ligger det Faktum, at hellensk Musik har udviklet sig under stærk Indflydelse fra Frygien og Lydien.

Metis, [32](#).

Minos, [60](#). Oprindeligt dømte Minos i de dødes *indbyrdes* Stridigheder. Det maa være Orphikerne, der forvandlede ham til en Dommer *over* de døde.

Minyas, [54](#).

Moiras, 1) Verdensvilje, [18](#). 2) Personlig Gudinde. Ordet betyder Brøkdæl, d. v. s. den hvert Menneske tilkommende Brøkdæl af Lykke og Ulykke.

Musagetes, [35](#).

Muse, ¹⁾ Evnen til aandeligt Arbejde, og alt, hvad der er frembragt ved aandeligt Arbejde som Sang og Musik, Videnskab, Dannelse. ²⁾ Personliggørelsen af disse Evner.

Opr. var der vel 1 Muse; senere udvides Tallet til 9. Deres Navne betegner dem som Gudinder for Livsglæde og Aandsvirksomhed, og de beskytter hver sit Omraade af Aandslivet. *Kleio* (den, der giver Berømmelse; Historieskrivning). *Euterpe* (den, der bringer Glæde; Fløjtespil). *Thaleia* (den blomstrende; Komedien). *Melpomene* (Sangerinde; Tragedien). *Terpsichore* (den, der glæder sig ved Kordans; Kordans og Lyrik). *Erato* (den yndige; Lyrik). *Polyhymnia* (den hymnerige; Hymnedigtning). *Urania* (den himmelske; Astronomi). *Kalliope* (den med den smukke Stemme; episk Poesi).

[S. 68]

Muserne er Døtre af Zeus og Mnemosyne (Erindring), en let forstaaelig Allegori, da alt kunstnerisk og videnskabeligt Arbejde delvis beror paa Erindring. De opholder sig gerne paa Helikon ved de to Kilder Hippukrene og Aganippe eller paa Parnassos ved Kilden Kastalia. Muserne er vel opr. Kildegudinder; det er en alm. Tro, at Vand vækker inspirerende Evner hos Mennesker.

Mylitta, [45](#).

Myrrha, [46](#).

Naiader, se Nymfer.

Narkissos, en smuk Yngling, der forsmaaede Nymfen *Echos* Kærlighed, saa hun hentæredes af Sorg, og kun Stemmen blev tilbage. Da N. engang saa sig selv i en Kilde, blev han forelsket i sit eget Spejlbillede; men da dette ikke kunde gengælde hans Kærlighed, døde han af Længsel.

Nektar, se Ambrosia.

Nereus, en Havgud. Af hans 50 Døtre er *Amphitrite* gift med Poseidon, *Thetis* med Peleus; *Galateia* elskedes af Kyklopen Polyphem; men hun forsmaaede ham.

Nike, [21](#).

Notos, se Vindene.

Nymferne, [37](#), [41](#), [53](#), [58](#), kvindelige Naturguddomme. Der kan skelnes mellem ¹⁾ Naiader, Kildenymfer, ²⁾ Oreader, Bjærgnymfer, ³⁾ Dryader, Trænymfer; disse kaldes ogsaa Hamadryader, fordi de fødes med Træet og dør med det, naar det hugges om eller visner, (hama = sammen med).

Okeanos, ¹⁾ En Strøm, der i bestandig Bevægelse flyder uden om den kredsrunde Jord, [10](#), [14](#). ²⁾ Guden for denne Strøm, Søn af Uranos og Gaia og gift med *Tethys*. Floderne er deres Sønner, Kilderne deres Døtre.

Omphalos, en hvid Sten i Delphoi med en Ørn af Guld paa hver Side. Undertiden er den smykket med Baand (Tænier), undertiden med et stormasket Net (Agrenon). Da Zeus vilde vide, hvor Jordens Midte var, sendte han 2 lige hurtige Ørne ud at flyve fra Øst og Vest. De mødtes i Delphoi, hvor da Jordens Omphalos (= Navle) maatte være. Som Kendemærke rejstes den omtalte Sten. — Omphalos er opr. en Stenfetisj, der overtages af Apollon ved hans Komme til Delphoi.

[S. 69]

Oreader, se Nymfer.

Orion, se Eos.

Orthia, (eller Artemis Orthia Lygodesma), en spartansk Gudinde, foran hvis Alter 2 Partier af Ynglinge slog løs paa hinanden med Stokke.

Orthia var en Trægudinde, og et Menneske, der blev slaadet med Grene fra hendes hellige Træ (opr. er det hellige Træ Gudinden selv), fik derved den hellige Kraft indbanket i sit Legeme. Fra at være en religiøs Handling blev Piskningen en Eksamen, hvor det gjaldt om, hvem der kunde døje de fleste Smerter.

Otos, se Aloaderne.

Paian, ¹⁾ Lægegud. ²⁾ Tilnavn til Apollon. ³⁾ Tryllesang. ⁴⁾ Hymne til Apollon. ⁵⁾ Sejrssang, [34](#), [35](#).

Palladion, [31](#), [32](#).

Pan, [39](#), (af Paon, = kvægvogtende), Gud for de arkadiske Gedehyrder; han havde Menneskekrop og Menneskearme, men Ben som en Buk. Han ansaas for at have opfundet Hyrdefløjten (Syrinx), vel fordi Hyrderne brugte Musikinstrumenter til at holde deres Hjorde sammen. Det var denne Gud, der vakte »panisk« Skræk hos Mennesker og Dyr.

Pandora, [13](#), [14](#), [40](#).

Peitho, Overtalelsens Gudinde; hører til Aphrodites Følge.

Pentheus, [54](#).

Persephone, [46](#), [47](#), [49](#)—[51](#).

Phaeton, Søn af Helios, fik en Dag Lov til at køre Solvognen over Himlen. Men da han ikke kunde holde den i det rette Spor, dræbte Zeus ham med sit Lyn. Hans Søstre *Heliaderne* (Ϸ: Helios's Døtre) græd over ham. Deres Taarer blev til Ravperler, de selv til Poppeltræer. Phaeton styrtede ned ved Eridanos, = Po. Ved denne Flods Munding endte en Handelsvej, ad hvilken i gammel Tid Rav blev ført mod Syd fra Østersøens Kyst.

Phoibos, [34](#).

Pluton, = Rigdomsgiver. Tilnavn til Hades; thi al Rigdom kommer fra Jordens Skjul.

Plutos, se Horaerne.

Poseidon, [7](#), [12](#), [17](#), [24](#)—[28](#), [29](#), [30](#).

Prometheus, [12](#), [13](#), [14](#). Dette Navn, der ofte er forklaret som »Forklog«, betyder maaske opr. »Ildfrembringer«. [S. 70]

Proteus, en Havgud, der vogter Amphitrites Hjord af Sæler. Han havde Evne til at antage mange forskellige Skikkelser.

Psyche, [48](#), [49](#).

Psychopompos, [40](#).

Pyriphlegethon, Ildstrømmen, Flod i Underverdenen.

Pyrrha, [14](#), [15](#).

Rhadamanthys, [60](#).

Rheia, [12](#), se Kybele.

Saliges Øer, [58](#).

Satyr, [37](#), [38](#), [53](#), se Silen.

Selene, 1) Maane. 2) Maanegudinde. Om Natten rider eller kører hun over Himlen. Hun elsker Jægeren *Endymion*, og om Natten stiger hun ned fra Himlen og kysser ham, mens hans sover paa Latmosbjærget.

Semele, [57](#).

Sibylle, [54](#).

Silenerne, [37](#), [38](#), [53](#), er vilde Vegetationsguddomme. Man tænkte sig, de havde Ører og Hale, undertiden ogsaa Hove og Ben som Heste. Opr. tænktes alle Silener i samme Alder; men senere skelnede man mellem de gamle *Silener* og de yngre *Satyrer*. Efterhaanden tænkte man sig, at der kun var 1 Silen, der ofte fremstilledes som en gammel Drukkenbolt, der havde været Dionysos's Fosterfader.

Sisyphos, [61](#).

Smintheus, Markmusgud, (af sminthos, Markmus). Primitive Folk viser undertiden Ærbødighed mod skadelige Dyr for at bevæge dem til ikke at gøre ondt. Paa Øen Øsel har man været hensynsfuld overfor en Snudebille, der var farlig for Kornet. Jøderne hædrede de farlige Slangere ved at rejse en Kobberslange paa en Stang — altsaa Tribut til en Røverstat. — Smintheus smeltede sammen med Apollon. En berømt Helligdom for Ap. Sm. laa nær Troja. Der holdt man tamme, hvide Mus.

Styx, [59](#).

Tantalos, [61](#).

Thetys, se Okeanos.

Thanatos, Dødsguden; han fremstilles undertiden med sænket og slukket Fakkell.

Themis, se Horaerne.

Thetis, se Nereus.

Thiasos, Fællesbenævnelse for Dionysos's Følge af Satyrer og Silener, Nymfer, Mainader og andre Gudomme, som f. Eks. Pan.

Titanerne, Børn af Uranos og Gaia. De mest kendte er Kronos og Rheia. Da Kronos blev angrebet af de olympiske Guder, fik han Hjælp af Titanerne, som først blev overvundne efter 10 Aars Kampe, hvorefter Zeus nedstyrtede dem i Tartaros. [S. 71]

Tithonos, se Eos.

Tityos, [61](#).

Triptolemos, (= den, som pløjer 3 Gange) gammel Frugtbarhedsgud i Eleusis.

Brakmarker pløjedes 3 Gange, Foraar, Sommer og Efteraar, umiddelbart før Saaningen. Paa et kendt Relief ser man Demeter og Kore give ham Sædekornet, som han skal bringe til Menneskene.

Tritogeneia, Tilnavn til Athena. Betydningen er usikker.

Triton, [25](#).

Typhoeus, (= den dampende, Røgsprutteren) er et skrækkeligt Uhyre med 100 Slangehoveder. Han blev begravet under Sicilien, og Røgen fra Ætna ansaas for Uhyrets hede Aande, — altsaa en Naturmythe, der indeholder en primitiv Opfattelse af et vulkansk Fænomen.

Uranos, [12](#).

Vindene, *Boreas*, Nordenvinden, *Notos*, Søndenvinden, *Euros*, Østenvinden, *Zephyros*, Vestenvinden.

Zephyros, se Vindene.

Zeus, [5](#), [7](#), [11](#), [12](#), [13](#), [14](#), [17](#), [18](#)—[26](#), [26](#), [28](#), [29](#), [31](#), [32](#), [33](#), [35](#), [41](#), [42](#), [43](#), [44](#), [49](#), [51](#), [57](#), [58](#), [61](#).

Sorø Bogtrykkeri (Aktieselskab) ved Rasmussen Krogh.

[S. 72]

Af samme Forfatter er udkommen paa vort Forlag:

[S. 74]

Græske Sagn 2. Udg. Pris indb. Kr. 2,75
Græsk Religion Pris indb. Kr. 0,70

SVEGÅRDS BOGHANDEL
SORØ

Fodnoter

- [1] Der er god Mening i at henlægge Sjælelivet til Mellemgulvet; ved stærk Sindsbevægelse kan enhver faa Fornemmelse af, at »det stemmer for Brystet.«
- [2] Kampene mellem de forskellige Gudedynastier er vel blot et som Mythe bevaret historisk Minde om Religionskampe mellem de forskellige Lokalguder eller mellem Urbefolkningens og de indvandrede Grækernes Guder.
- [3] Man vender Ryggen til Dæmonerne. Naar Stenene kastes bagud, kastes de inden for Dæmonernes Magtomraade, og der sker da Forvandlingen.
- [4] De mange Floder, der tænktes at gennemstrømme Hades' Skyggerige skal tilligemed Søen Acheron hindre Sjælene i at vende tilbage til Menneskenes Verden. — I nyere Folketro kastes undertiden en Spand Vand efter et Ligtog for at hindre, den døde gaar igen.
- [5] Undertiden skildres Guderne som virkelige Guder. Od. 4,379 siges, at Guderne ved alt; 10,306, at de kan alt. Naar Ares II. 5,859 brøler som 10000 Mand og 21,407 falden dækker over »7 Maal Land«, er det en barok Overdrivelse, der minder om Orienten. Ved denne Menneskeliggørelse kom man til at se uden Frygt paa Livets styrende Magter, og Vejen til den videnskabelige Undersøgelse af Verden laa aaben. Havde Overtroen sejret, var Frigørelsen blevet vanskeligere.
- [6] Som man spinder Traaden omkring Tenen, tænktes Guderne eller Moira som personlig Gudinde at spinde en Række af Glæder eller Sorger omkring et Menneske. Ikke sjældent nævnes 3 Moirer: Klotho (Spindersken), Lachesis (den, der bestemmer Livsskæbnen og Livstraadens Længde), Atropos (den ubønhørlige, der klipper Traaden over).
- [7] Fra en indoeuropæisk Grundform **djeus* afledes Græsk Zeus, Latin Ju(piter); Ordet betyder Himmel, Dag, øverste Gud. Af en anden, men beslægtet Grundform **deiwo-s* kommer Latin divus og deus, og det nordiske Gudenavn Ty-r; Ordet betyder: Gud, i al Almindelighed, hos vor Folkestamme er det jo Navn for en speciel Gud.

Af Ty-r har Ugedagen Ti(r)sdag Navn. Ty-r har været Tinggud (som Zeus er Rets- og Samfundslivets Gud), og derfor har Ugedagen paa Tysk faaet Navnet: Tingsdag (afslebet og ændret til Dinstag, Dienstag).

- [8] Nordamerikanske Indianere tilskrev Uvejret en Tordenfugl, der frembragte Vind med sine Vinger, Lynet var Blink i dens Øjne, og den førte Vandposer med sig, hvoraf den pressede Regnen ud. — I den nordiske Edda tænkes Vinden frembragt af en Jætte i Ørneham, der basker med Vingerne. — Undertiden fortælles det ogsaa hos Grækerne, at Zeus var i Ørneham, da han røvede Ganymedes op til Olympien. — Ørnen som Zeus's Attribut skyldes da vel en gammel Forestilling hos Grækerne om, at Vind- og Vejrguden — ligesom hos andre Folk — har haft Ørneskikkelse.
- [9] Poseidons Tilnavn Gaiaochos — som ogsaa gives til Zeus og Artemis — er forklaret paa mange andre Maader: 1) Jordomslutter (enten fordi hele Jorden omskylles af Okeanos, eller fordi de enkelte Øer og Lande hæver sig op af Havets Dyb), 2) den, der kører over (eller under) Jorden, 3) Jordryster, 4) Vognglad.
- [10] Danske Bønder har i ældre Tid under Kvægsyge gjort lign. Ting. Først slukkedes al Ild i Gaarden, og ny Ild frembragtes ved Gnidning. Hermed tændtes et Baal i en Hulvej, hvor Kreaturerne blev drevet forbi, hvorefter hver Mand tog en Brand hjem med sig for dermed at tænde ny Ild paa sin egen Arne.
- [11] Navnet er dannet af Ordet chthon, Jord, og maa ikke forveksles med Erechtheus (se Ordlisten). Allerede paa det gamle Kreta var Slangen et helligt Dyr med særlig Kultus. Hesperidernes Æbler og det gyldne Skind, Jason hentede, vogtedes af Slinger. Slangeguden Ktesios vogtede de Forraad, man havde i hvert Hus. I nordiske Sagaer vogter Slinger store Guldskatte. I Sværrig kendes i nyere Tid Troen paa, at Slinger medfører Lykke i en ny Bolig, og en jydsk Bonde kan nedgrave en Hugorm ved sin Dørtærskel til Værn mod Troldtøj.
- [12] Fra Oldtidens Hermer stammer vore Buster.
- [13] I ulykkelige Egne i Oldtidens Grækenland sammenkastedes smaa Bunker af Sten, der tjente til Vejvisning for Vandringsmændene, saaledes som man i vore Dage endnu gør f. Eks. i Jotunheim og paa Island. Disse Bunker var helligede Vejguden Hermes; de kendes allerede af Homer (Od. 16, 471) og kaldes »Hermebunker«. De forbigaaende kastede gerne en Sten til Bunken, hvad der vel var et Slags Offer til Vejguden.
- Hermed maa ikke blandes Stenbunker af en ganske anden Art. Sten er et meget primitivt Vaaben, og fra gammel Tid er store Forbrydere som Landsforrædere blevet dræbt ved Stening. For at sikre sig, at den dræbtes Sjæl ikke rev sig løs, kunde man ramme en Pæl gennem Liget, eller det blev en Pligt for hver, der gik forbi, yderligere at kaste en Sten paa Bunken for bedre at tynde den onde Sjæl ned. Paa lignende Maade kunde Selvmordernes Grave behandles.
- Endnu i 1917 saa man paa en Plads i Athen en Stenbunke, rejst som en magisk Forbandelse mod Venizelos af hans Fjender. Til Gengæld søgte hans Tilhængere at dække den med Blomster.
- [14] Hermes's Stav Kerykeion tænktes almindeligt omsnoet af 2 Slinger — Jordens Dyr, der antages at bringe Frugtbarhed og Lykke, og i hvis Krop døde Menneskers Sjæle kunde tage Bolig; øverst oppe vendte Dyrene Hovederne mod hinanden. I historisk Tid brugtes en saadan Stav som et Parlamentærflag i Nutiden. — Den oprindelige Mening med Hermesstaven er uklar; formodentlig er flere Ting blandet sammen. Paa et kendt Vasebillede, hvor Hermes kalder de døde op af Graven, bærer han Kerykeion i venstre Haand, i højre en Tryllepind (Rabdos), hvormed han foretager sin magiske Opvækkelse.
- [1. En Stav er et primitivt Vaaben, og hos Homer ser vi Konger, Præster, Dommere, Talere i Folkeforsamlinger bære Stav (Græsk: Skeptron) som Tegn paa Magt og Ukrænkelighed. (Smlgn. nyere Tids Kongesceptre, Bispestave, Marsjalstave). 2. Stave kan ogsaa være Tryllepinde (Græsk: Rabdos); med en saadan forvandler Kirke Odysseus' Folk til Svin, og Hermes lukker med en Rabdos Øjnene paa de af Odysseus dræbte Bejlere og fører dem til Hades. — Moses og Aron forvandlede med deres Stave Nilens Vand til Blod. 3. Folketroen kender endvidere Mirakelstave, der varsler kommende Lykke og Storhed for Ejermændene: Arons Stav frembringer Blomster og modne Mandler og bekræfter derved hans Valg til Præsteembedet. At Tannhäuser har faaet Tilgivelse for sine Synder, sluttet af, at Pavens Stav skyder frisk Grønt; at Josef er Jomfru Marias udvalgte Brudgom ses af, at hans Stav skød Blomster og Blade. Scenen er kendt fra Raffaels Billede »lo spozalizio«, Trolovelsen].
- [15] Myrten befrier for Træthed. Stak en Vandringsmand en Myrtegren i Bæltet, kunde han blive ved at gaa.
- [16] I Folketro gaar Sjælene ud og ind gennem Dørlaasen. Derfor siger man i Rhinland, at naar en Nøgle falder ud af en Dørlaas, dør der et Menneske i Huset.
- [17] Husguderne stod oprindeligt paa eller ved Arnen. De døde, som i ældgammel Tid begravedes ved Arnen (S. 38), havde jo ogsaa Evne til at sende godt og ondt over Familiens Medlemmer.
- [18] Sprogligt forfejlet er Grækernes eget Forsøg paa at forklare Aphrodite som »den skumfødte«, af Ordet aphros, Skum.
- [19] I ægæisk Tid var de fornemme Kvinder elegant klædte og overlæssede med Guldsmykker. Herfra stammer vel Forestillingen om »den gyldne, sødtmilende A. med det livlige Blik«.
- [20] I nyere Opskrifter (f. Eks. den danske: Hvidebjørn Kongens Søn i Sv. Grundtvigs Gamle danske Minder) er Brudgommen sædvanligt omskabt til et Dyr.

- [21] Agerdyrkingen muliggør et ordnet Samfund og fastere Familieliv. Derfor kaldes D. Thesmophoros, den lovgivende, eller den, der værner om Ægteskabet.
- [22] I Kurland har det været Skik ved Bygsaeningen at stikke en Svinehale ned i Jorden, »for at Aksene kunde blive lige saa lange som Halen.«
- [23] Efter primitiv Opfattelse er den, der har nydt en andens Mad, forbundet med ham, enten for en Tid — som naar Ørkenaraberens Gæst er tryk i hans Telt, men dræbes, naar han har forladt dette — eller for bestandigt, som naar den, der har spist i de dødes Rige, normalt ikke mere kan forlade dette. Omvendt fortælles i et gammelt fransk Digt om en Fe, der har taget en Ridder til sig og kun giver ham Lov til at vende tilbage til Jorden, hvis han lover intet at spise der. Ellers kan han ikke komme tilbage til hende.
- Naar Hades svinger Kærnen om sig selv (vel omkring sit Hoved), er Meningen utvivlsomt at binde Kærnen og derigennem Persephone fast til Hades. Naar en estisk Bonde paa en bestemt Dag slap Kvæget ud paa Marken, svang han for hver Ko, 2 Kopeker 3 Gange om sit Hoved; disse Penge fik Røgteren, der gik med Dyrene.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK GRÆSK MYTHOLOGI ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by

freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project

Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our

new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.